

FINANCIRANJE RURALNOG TURIZMA U KONTEKSTU FONDOVA EU

Galjer Derežić, Željka

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic in Pozega / Veleučilište u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:112:024952>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-26**

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in Pozega Graduate Thesis Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

ŽELJKA GALJER DEREŽIĆ, 3921

**FINANCIRANJE RURALNOG TURIZMA U
KONTEKSTU FONDOVA EU**

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2017. godine

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
DRUŠTVENI ODJEL
STRUČNI STUDIJ TRGOVINA

**FINANCIRANJE RURALNOG TURIZMA U
KONTEKSTU FONDOVA EU**

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA EUROPSKE INTEGRACIJE

Mentor: doc.dr.sc. Marko Šostar

Student: Željka Galjer Derežić

Matični broj studenta: 3921

Požega, 2017. godine.

FINANCIRANJE RURALNOG TURIZMA U KONTEKSTU FONDOVA EU

Sažetak

Ruralni turizam se kroz povijest razvijao i stvarao temelje na kojima se i danas gradi. Svijet je toliko tehnološki napredovao, no bez obzira na to, čovjek je svjestan činjenice da ne smije zaboraviti selo, običaje i tradiciju, a koji su jedni od glavnih čimbenika ruralnog turizma. Istraživanje u radu pokazuje u kojoj mjeri su obiteljska poljoprivredna gospodarstva spremna pokretati takve projekte, te koliko su upoznati s mogućnošću financiranja tih projekata u okviru fondova Europske unije. Najvažnije je doći do spoznaje iz kojih razloga se obiteljska poljoprivredna gospodarstva ne odlučuju za projekte kako bi se radilo na njihovom pojednostavljivanju i uklanjanju, te uspješnom povlačenju sredstava iz fondova Europske unije. Naša predivna zemlja prepuna je još neiskorištenih potencijala, a današnjem turistu ima mnogo toga za ponuditi, samim time direktno utjecati na razvoj ekonomije te napredovanje cjelokupnog gospodarstva zemlje.

Ključne riječi: *ruralni turizam, financiranje, fondovi EU, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, turist*

FINANCING OF RURAL TOURISM IN THE CONTEXT OF THE FUND OF THE EU

Abstract

Rural tourism has evolved through history and created the foundations on which it is still built today. The world has progressed so much technologically, but nevertheless the man is aware of the fact that he must not forget the village, customs and tradition, which are one of the main factors of rural tourism. Research in the work explores the extent to which family farms are ready to initiate such projects and how much they are aware of the possibility of funding these projects within EU funds. The most important thing to come up with is the notion that family farms do not decide on projects to simplify and eliminate them, and to successfully withdraw funds from EU funds. Our beautiful country is full of unused potential, and the dormant tourist has much to offer, thus directly influencing the development of the economy and the advancement of the country's entire economy.

Key words: *rural tourism, financing, EU funds, family farms, tourists*

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POJMOVNO ODREĐENJE TURIZMA	3
2.1. Ruralni turizam na seljačkom gospodarstvu	5
3. ZAKONSKA OSNOVA ZA REGISTRACIJU TURIZMA	6
3.1. Zakon o pružanju usluga u turizmu	6
3.2. Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom gospodarstvu	7
4. MOGUĆNOSTI EU FONDOVA.	9
4.1. EU fondovi 2014.-2020.	10
4.2. Program ruralnog razvoja RH	15
4.3. Financiranje turizma na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima	24
4.4. Primjeri dobre i loše prakse.....	27
5. ISTRAŽIVANJE SVIJESTI OBITELJSKIH POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA O MOGUĆNOSTIMA FINANCIRANJA TURISTIČKIH AKTIVNOSTI	34
6. ZAKLJUČAK	40

1. UVOD

Putovanje-čovjekova potreba ili hir? Putovanje je kroz povijest čovjeka označavalo određenu poveznicu ka razvoju današnjeg turizma i svih njegovih oblika koje možda u većoj ili manjoj mjeri poznajemo. Nekada su ljudi putovali i migrirali iz prijeke potrebe, kako kaže stara poslovice: „trbuhom za kruhom“, dok je u današnje vrijeme turizam razvijen do te mjere, da na sam njegov spomen pomislimo na nešto lijepo, na odmor, svojevrsnu ugodu, prisutnost mora, sunca, svježeg zraka i predivne prirode koje u lijepoj našoj Hrvatskoj ne nedostaje.

Kroz povijest je turizam bio rezerviran za visoke slojeve društva i samo naj imućniji su si mogli priuštiti otkrivanje nekih dalekih zemalja, njihovih građevina, znamenitosti, raznolikosti u kulturama, te uživanja u gastronomskim dostignućima.

I stari Rimljani su dakako putovali, gradili *aquapolise*, toplice od kojih su kod nas još i dan danas ostali tragovi (Varaždinske toplice), no ipak je kroz sam razvoj civilizacije i podizanja razine čovjekove svijesti i razvoj samog turizma danas postigao zavidnu razinu.

Turizam kao takav je veoma širok i sveobuhvatan pojam raznolikih aktivnosti kojima se ljudi i poduzeća bave, a tema kojoj ćemo se mi posvetiti je ruralni turizam, njegov razvoj i financiranje u sklopu fondova EU. Sam pojam ruralnog, seoskog turizma, daje nam do znanja da se radi o selu, te vraćanju života na selo, samo u nekom drugom obliku. Sela su u današnje vrijeme dosta zapostavljena, praktički „izumrla“, ljudi su masovno odlazili u gradove, na školovanje, te se kasnije pronalaskom posla, organizacijom drugačijeg životnog rasporeda, na selo nisu niti vraćali. Takva praksa nije uvriježena samo u Hrvatskoj, već i u mnogim drugim susjednim nam zemljama.

Turizam ne predstavlja samo putovanja i aktivnosti, već je jedan od glavnih prihoda u mnogim državama, a u nekima čak glavna gospodarska grana. Ljudi svojevrijeme plaćaju njegove robe i usluge, a da bi to sve bilo ostvarivo u turizmu je zaposlen velik broj ljudi, te se tako doprinosi smanjenju nezaposlenosti, kao i rastu i razvoju gospodarstva.

Današnjem razvoju turizma prethodio je veliki tehnološki razvoj, razvoj aviokompanija, te općeniti razvoj broskog, zračnog i cestovnog prometa, koji olakšava povezanost cijelog svijeta. Turistima je ovisno o veličini njihovih budžeta u današnje vrijeme dostupno baš sve, aranžmani se sklapaju i prema željama, putovanja su kraća, intenzivnija i jeftinija, tako da je i sve više korisnika, dok na tržištu vlada velika bitka kako ih pridobiti u svoju zemlju, svoj hotel, apartman, gospodarstvo.

Sukladno tome hoteli, agencije i sami građani koji se bave turizmom moraju biti spremni na nove izazove, te vrhunsko odrađivanje marketinških aktivnosti u svrhu promocije svojih smještajnih kapaciteta, kako bi pridobili što veći broj turista.

Ljudi žive u gradovima, gdje je svakodnevni tempo nemilosrdan, a pregršt poslova, obaveza, dužnosti i stresova uzimaju svoj danak koji se kasnije odražava nedostatkom vremena za najbliže, obitelj, prijatelje, usamljenošću, te raznim bolestima. Tome su ljudi odlučili stati na kraj, te raznim poduzetničkim idejama, marketinškim aktivnostima potaknuti razvoj ruralnog turizma. Ruralni turizam u najvećoj mjeri obuhvaća čovjekov trud vraćanja na staro, povratak nekim davnim tradicionalnim vrijednostima.

Svrha, te cilj ovog završnog rada je saznati sve podatke o financiranju ruralnog turizma u kontekstu fondova EU, posebice kod obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, te saznati sve poteškoće koje ih muče u svezi postizanja određenih rezultata. Treba doći do spoznaje zašto je mali postotak obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji se u današnje vrijeme odlučuju baviti bilo kojim oblikom ruralnog turizma, te koji su im olakotni, a koje otežavajući faktori.

Za istraživanje će se od metoda koristiti anketa, te bi njenom analizom trebalo doći do nekih relevantnih činjenica i odgovora iz kojih razloga se neko obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo odlučuje za ulazak u bilo koji oblik ruralnog turizma (ekoturizam, seljački turizam, agroturizam, seoski turizam i sl.), te sve razloge koji su zaslužni za odustajanje od ulaska u takav oblik turizma.

Istraživanjem se treba saznati koji sve parametri moraju biti zadovoljeni da bi se obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo moglo nesmetano uključiti u takav oblik razvoja ruralnog turizma, koja područja i sfere, te u kolikom omjeru obiteljska poljoprivredna gospodarstva mogu očekivati podršku, uključenost financiranja EU, a koliku podršku i motivaciju daje država i državne institucije u svojoj domeni.

„Onaj tko posjeduje staru baštinu, koja je ostala od predaka, mora je obrađivati i uživati i od nje živjeti. A nije časno da je potraži i potroši bez velike nevolje, već kako nalaže stari zakon i običaj, da je ondje ostavi gdje je i našao.“

2. POJMOVNO ODREĐENJE TURIZMA

Turizam (engl. *tourism*), ukupnost odnosa i pojava koji proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako je takvo putovanje poduzeto radi odmora i uživanja te se njime ne zasniva stalno prebivalište i ne poduzima se neka gospodarska djelatnost; gospodarska djelatnost koja obuhvaća turistička kretanja i sve odnose koji proizlaze iz takvih kretanja. U jednoj od prvih definicija (1905) turizam se opisuje kao pojava modernoga doba, izazvana povećanom potrebom za odmorom i promjenom klime, probuđenim i njegovanim smislom za ljepote krajolika, radosti i užitak boravka u slobodnoj prirodi. Danas je u većini zemalja prihvaćena opća konceptijska definicija turizma Svjetske turističke organizacije (UNWTO, 1999) prema kojoj turizam uključuje sve aktivnosti proizašle iz putovanja i boravaka osoba izvan njihove uobičajene sredine ne dulje od jedne godine radi odmora, poslovnog putovanja i drugih razloga nevezanih uz aktivnosti za koje bi primili ikakvu naknadu u mjestu koje posjećuju.

Osnovna jedinica za proučavanje turizma jest *turist*, odnosno svaka osoba (putnik) koja na putovanju izvan svojega mjesta stalnoga boravka (domicila) provede najmanje 24 sata (ali ne dulje od jedne godine), a putovanje (koje ima obilježja privremenoga boravka i na koje je krenuo dragovoljno) poduzima radi odmora, razonode, rekreacije i relaksacije, obiteljskih, zdravstvenih, poslovnih, profesionalno-stručnih i sličnih razloga. UNWTO definira turista kao posjetitelja, tj. osobu koja putuje izvan svoje sredine kraće od 12 mjeseci i glavna svrha njezina putovanja nije vezana za obavljanje neke lukrativne aktivnosti u mjestu koje posjećuje. Definiranjem pojma turista su se najviše bavili sociolozi i antropolozi (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62763>).

Početak 20. stoljeća obilježen je brojnim promjenama. Industrijska revolucija donijela je revolucionarne promjene u tehničko - tehnološkim dostignućima što se posebice odrazilo na prometna sredstva. Fordova pokretna (tekuća) vrpca dovela je do masovne proizvodnje automobila, snizivši troškove proizvodnje, a time i cijenu, čime je automobil postao pristupačnim širokom sloju ljudi. Paralelno s razvojem automobilske industrije počinje i izgradnja cestovne infrastrukture. U daljnjem razvoju turizma značajnu ulogu ima autobus; prvi put je autobus upotrebljen za razgled grada 1900. godine u New Yorku.

Godine 1919. ostvarena je prva komercijalna zračna linija između Pariza i Londona čime je turizam postao svjetskom industrijom u punom smislu riječi povezujući ljude i zemlje.

Masovnijem razvoju turizma svakako je doprinijela i sindikalna radnička borba početkom 20. stoljeća, zahvaljujući kojoj su radnici stekli pravo na plaćeni godišnji odmor, ali i veće

plaće, što je bio neposredan preduvjet većem zamahu turističkih putovanja. S obzirom na masovnost i učestalost putovanja te sve snažniji utjecaj turizma na gospodarski razvoj, 20. stoljeće se često naziva i stoljećem turizma.

Aktivnije uključivanje Hrvatske u međunarodni turistički promet počinje već u prvoj polovici 20. stoljeća. Na osnovu statističke evidencije, na području Hrvatske, uključujući i dijelove pripojene Italiji, najveći turistički promet ostvaren je 1838. godine kada je zabilježeno 500 tisuća turista koji su ostvarili oko 3 milijuna noćenja, od čega se 61 % odnosilo na inozemni turistički promet. Najposjećenija turistička mjesta su bila: Opatija, Dubrovnik, Crikvenica, Rab, a u unutrašnjosti lječilište Topusko. Najbrži rast turizma nastupa nakon drugog svjetskog rata. Pri tome posebnu ulogu ima razvoj zračnog prometa tj. zrakoplova većih kapaciteta koji su emitivnim zemljama približili mediteranske destinacije uz posredničku ulogu turoperatora koji su, nudeći paket putovanja po povoljnim cijenama, učinili dostupnim i pristupačnim mnoge udaljene destinacije. Putovanja zbog dokolice i rasonode postaju jedan od najmasovnijih oblika provođenja slobodnog vremena te stoga i izdaci za putovanja premašuju izdatke koji se troše na ostale oblike dokolice. Istraživanja su pokazala da se 40% slobodnog vremena troši na turističkim putovanjima, 30% na izletima i kratkim putovanjima, a 10% na duljim putovanjima za vrijeme godišnjih odmora.

Masovni je turizam potaknuo razvoj u mnogim dotad nerazvijenim krajevima, ali je istovremeno uzrokovao i niz negativnih efekata koji se mogu prepoznati u narušavanju izvorne ljepote krajolika, u zagađenju okoliša te u mnogim drugim sociološkim, ekološkim, kulturološkim i ekonomskim promjenama. Stoga se osamdesetih godina 20. stoljeća sve češće počinju čuti zahtjevi za razvojem turizma u skladu s prihvatnim kapacitetima destinacije tj. u skladu s načelima tzv. održivog razvoja, što implicira razvoj brojnih oblika tzv. posebnog ili selektivnog turizma koji je protuteža masovnom turizmu.

Hrvatska se snažnije počela uključivati u međunarodni turizam 60-tih godina kada, u sklopu bivše Jugoslavije, dolazi do liberalizacije putovanja u inozemstvo te jače orijentacije na komercijalni turizam. Za razliku od inozemnih turista koji se prvenstveno orijentiraju na hotele i slične (osnovne) smještajne kapacitete, domaći turisti radije koriste dopunske oblike smještaja (kampove, odmarališta i sl.). Shodno orijentaciji na masovni turizam, u strukturi turističke ponude Hrvatske prevladavali su kampovi i privatni smještaj, te hoteli srednje kategorije. Kako intenzivan turistički razvoj nije istovremeno pratila izgradnja potrebne turističke infrastrukture (ceste, telekomunikacije, sadržaji itd.), to je dovelo do pada kvalitete imagea turističke ponude u mnogim hrvatskim destinacijama, posljedice čega se danas posebno osjeća (Petrić, L., 1987.).

2.1. Ruralni turizam na seljačkom gospodarstvu

Ruralni turizam, na razini Vijeća Europe, godine 1986. definiran je kao turizam koji obuhvaća sve aktivnosti u ruralnom području, a ne samo one koje bi se mogle odrediti kao farmerski ili agroturizam. On zadire u dva gospodarska sektora, turizam i poljoprivredu, koji zajedno oblikuju specifičnu turističku ponudu koja se može ostvarivati unutar seljačkog gospodarstva ili u seoskoj sredini. Također prema definiciji Vijeća Europe, ruralni turizam je turizam na seoskom području sa svim aktivnostima koje se provode na tom mjestu, a najvažnija obilježja takvog turizma su mirna sredina, odsutnost buke, očuvani okoliš, komunikacija s domaćinima, domaća hrana i upoznavanje sa seljačkim poslovima. Razlikujemo dvadesetak osnovnih ili selektivnih vrsta ruralnog turizma, a to su: turizam na seljačkim gospodarstvima, rezidencijalni turizam, sportsko-rekreacijski turizam, kulturni turizam, lovni i ribolovni turizam, edukacijski turizam, zavičajni turizam, nostalgičarski turizam, avanturistički turizam, tranzitni turizam, kamping-turizam, kontinentalni nautički turizam, vjerski turizam, zdravstveni turizam, gastronomski turizam, enogastronomski turizam (vinski), ekoturizam (prirodi bliski turizam/turizam zaštićenih dijelova prirode), poslovni (nedokoličarski) turizam, šoping turizam i neke druge vrste turizma..

Turizam na seljačkim gospodarstvima definira se kao odsjedanje i dijelom sudjelovanje turista u radnim aktivnostima na farmama i rančevima. Turisti traže tu vrstu turizma zbog toga što se odvija na otvorenom i koriste ga za različite aktivnosti na otvorenom. Drugi turisti žele iskusiti život na selu, koji je često dio kulturnog imidža regije ili kreću u nostalgичni bijeg „u dobra stara vremena“. Turistička seljačka gospodarstva uglavnom se smatraju obrascem ruralnog turizma, ali za razvoj ruralnog turizma važni su i drugi smještajni objekti u ruralnom prostoru. Potrebna je i ostala ugostiteljska infrastruktura: restorani, kušaonice vina, uređene turističke atrakcije (realne, turistički dostupne), osmišljene vinske ceste, biciklističke staze, hodočasnički putovi, receptivne turističke agencije, odnosno potreban su osmišljena i organizirana ruralna turistička odredišta (Demonja, Ružić, 2010.).

Slika 2-1. Stanovi - stari temelji obiteljskog gospodarstva

Izvor: <https://www.agroklub.com/seoski-turizam/stanovi-stari-temelji-obicajskog-gospodarstva/14907/>

3. ZAKONSKA OSNOVA ZA REGISTRACIJU TURIZMA

U fazi organizacije turističkog seoskog obiteljskog gospodarstva – između razrađene ideje i uređenja domaćinstva – ovo je izuzetno važan korak kako ne bi došli u situaciju da prilikom organiziranja turističkog seoskog obiteljskog gospodarstva, ulaganja novaca, truda i vremena, a na kraju se suočavanja s poteškoćom prilikom registracije, odnosno nemogućnosti dobivanja rješenja o registraciji (koje je uvjet za poslovanje), jer nisu poštivani propisani minimalni uvjeti kao što su npr. organizacija posebnog prostora za pripremu i usluživanje jela, ako se turističko seosko obiteljsko gospodarstvo registrira kao seljačko domaćinstvo ili pak nije poštivana minimalna veličina (površina) smještajnih jedinica (soba, apartmana, kupatila), ili nije obraćana pažnja prilikom uređenja na propisanu visinu prostora itd. (Baćac, 2011)

Dva glavna zakona koji reguliraju mogućnosti registracije turističkih usluga su: Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (NN 43/09, NN 88/10, NN 138/06, NN 152/8) i Zakon o pružanju usluga u turizmu (NN 68/07 i 88/10), kao i podzakonski akt na osnovu Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, a to je Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu (NN 05/08, NN 48/08 - ispravak, NN 44/11 i NN 118/11).

3.1. Zakon o pružanju usluga u turizmu

Zakon kojim se uređuju uvjeti i način pružanja usluga u turizmu donesen je 2007 godine. Usluge u turizmu u smislu ovoga Zakona su: pružanje usluga turističke agencije, turističkog vodiča, turističkog pratitelja, turističkog animatora, turističkog zastupnika, turističke usluge u nautičkom turizmu, turističke usluge u seljačkom gospodarstvu ili obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, turističke usluge u ostalim oblicima turističke ponude i ostale usluge koje se pružaju turistima u svezi s njihovim putovanjem i boravkom.

Zakon propisuje da usluge u turizmu mogu pružati trgovačka društva, zadruge, pojedinci i obrtnici koji ispunjavaju uvjete za pružanje turističkih usluga, te javne ustanove koje upravljaju zaštićenim područjima prirode za potreba područja kojim upravljaju. Turističke usluge u zdravstvenom turizmu mogu pružati specijalne bolnice i lječilišta, turističke usluge mogu pružati ustanove u kulturi, a određene turističke usluge mogu pružati udruge, škole i druge odgojno-obrazovne ustanove. Zakon još propisuje da određene turističke usluge mogu pružati fizičke osobe koje za pružanje tih usluga nisu registrirane kao obrtnici ili trgovci pojedinci. Članak 4. govori da su pravne i fizičke osobe dužne:

- Objaviti uvjete, sadržaj i cijenu svake pojedine usluge i pridržavati se tih uvjeta, sadržaja i cijena,

- Za svaku izvršenu uslugu korisniku izdati račun, kartu ili potvrdu s brojem kojim se potvrđuje primitak uplate i čuvati kopije tih dokumenata najmanje tri godine od dana njihovog izdavanja,
- Postupati s povećanom pažnjom, prema pravilim struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka),
- Dužne su voditi knjigu žalbe na propisan način, u roku od pet dana izjavljeni prigovor dostaviti nadležnoj ispostavi područne jedinice Državnog inspektorata te u roku od 15 dana od dana izjavljenog prigovora odgovoriti na prigovor.

Ministar nadležan za turizam pravilnikom će propisati oblik, sadržaj i način vođenja knjige žalbe. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_68_2066.html)

3.2. Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom gospodarstvu

Kako bi izabrali oblik (vrstu, tip) seoskog turizma koji bi željeli organizirati na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu, potrebno je vrlo pažljivo informirati se i proučiti načine registracije kao i sve minimalne uvjete koje je potrebno zadovoljiti i koji su određeni zakonskim i podzakonskim propisima.

Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti propisuje da je seljačko domaćinstvo obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo upisano u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, sukladno propisima iz nadležnosti ministarstva nadležnog za poljoprivredu, koje pruža ugostiteljske usluge sukladno odredbama ovoga Zakona.

Seljačko domaćinstvo koje pruža ugostiteljske usluge na dodatnoj - višoj razini od minimalno propisanih može, na vlastiti zahtjev, zatražiti razvrstavanje u navedene vrste (s izuzetkom vinotočja/kušaonice) s dodatnom oznakom kvalitete. Pravilnik osim navedenoga dopušta nuđenje usluga smještaja i prehrane gostima i izvan seljačkog domaćinstva, u objektima koji su dislocirani od seljačkog domaćinstva, ali se nalaze u funkciji poljoprivredne proizvodnje seljačkog domaćinstva (npr. katun, kažun, pastirska koliba, planinska koliba, ribarska koliba, vinogradarska koliba, štagalj i drugo). Gosti mogu ovdje boraviti, sami pripremati hranu na vlastitu odgovornost, a hrana se može pripremati i na seljačkom domaćinstvu i nuditi u ovim objektima. Gostima izletnicima na takvom mjestu moguće je nuditi i usluge kušanja. Transport hrane mora biti u odgovarajućim posudama. Ovdje je bitno napomenuti kako se hrana može nuditi na otvorenom nenatkrivenom prostoru što konkretno znači da se stolovi i stolice mogu postaviti uz vinograd, voćnjak, polje i sl., tj. na travnjaku ili uređenoj podlozi. Što se tiče sanitarnog čvora, moguće je postaviti kemijski zahod ili urediti zaseban zahod s umivaonikom (ako to uvjeti dopuštaju) ili jednostavno ugovorom s nekim

objektom u blizini (susjed, ugostiteljski objekt) omogućiti korištenje sanitarnog čvora. (Baćac, 2011). Važno je napomenuti da se prilikom registracije usluge sukladno ovom Pravilniku, može zatražiti registracija za cjelogodišnje poslovanje ili samo ljeti – za razdoblje od 1. svibnja do 31. listopada. Registraciju se može zatražiti i za kraće razdoblje nego što je ljetna sezona. Sukladno Zakonu o pružanju usluga u turizmu (NN 68/07 i NN 88/10), turističko seosko obiteljsko gospodarstvo može se registrirati kao seljačko gospodarstvo i pružati sljedeće usluge: sudjelovanje u poljoprivrednim aktivnostima kao što su berba voća i povrća, ubiranje ljetine i sl., lov i ribolov, vožnja kočijom, čamcem, biciklom, jahanje, pješačenje i slične aktivnosti kao i iznajmljivanje sredstava, pribora i opreme za te aktivnosti, provođenje programa kreativnih i edukativnih radionica vezanih za poljoprivredu, tradicijske obrte i sl., prezentacija poljoprivrednoga gospodarstva te prirodnih i kulturnih vrijednosti u okviru istog, posjete registriranim privatnim etno zbirka i sl. Ove usluge mogu se pružati najviše za 80 osoba istodobno. U slučaju pružanja usluge smještaja i registracije seljačkog domaćinstva, mogu se za goste na smještaju pružati i usluge izleta za najviše 50 osoba istodobno. Također je važno napomenuti u slučaju pružanja neke od navedenih usluga registriranih kao seljačko gospodarstvo (ako nema registracije seljačkog domaćinstva sukladno Pravilniku o pružanju ugostiteljskih usluga na seljačkim domaćinstvima), nema obveze pružanja usluge prehrane i/ili usluge smještaja. To konkretno znači da će se moći registrirati npr. usluge pružanja edukativne radionice nekog tradicijskog obrta ili jahanja npr., izvoditi iste na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu i naravno naplatiti ih, a ne postoji želja i/ili nema uvjeta, ne postoji ni obveza pružanja usluge prehrane i/ili usluge smještaja i/ili neke druge usluge. Ne treba zaboraviti da pored navedenih uvjeta treba zadovoljiti i uvjete koje su propisani Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti. (Baćac, 2011)

Slika 3-2. "Ivica i Marica" u Karancu najbolje seosko domaćinstvo u Hrvatskoj 2015.

Izvor: <http://www.ruralna.hr/?page=client&id=21>

4. MOGUĆNOSTI EU FONDOVA

Europski fondovi su zamišljeni kao financijski instrumenti koji podupiru provedbu pojedine politike Europske unije u zemljama članicama. Jedna od najznačajnijih politika je kohezijska politika, za koju je Europska unija u financijskom razdoblju 2014.-2020. izdvojila 376 milijardi eura iz svog proračuna. U financijskom razdoblju 2007.-2013. za istu svrhu bilo je izdvojeno 347 milijardi eura. Kohezijska politika Europske unije financira se iz 3 glavna fonda:

1. KOHEZIJSKI FOND – cilja na države članice čiji je bruto nacionalni dohodak po stanovniku manji od 90% prosjeka Europske unije te financira projekte iz područja prometa i okoliša.
2. EUROPSKI FOND ZA REGIONALNI RAZVOJ – za cilj ima jačanje ekonomske i socijalne kohezije u Europskoj uniji te smanjenje razvojnih razlika između njenih regija.
3. EUROPSKI SOCIJALNI FOND – potiče zapošljavanje i mogućnosti zaposlenja u Europskoj uniji.

Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond poznati su i pod nazivnom strukturni fondovi. Osim navedenih, u financijskoj perspektivi 2014.-2020. Još su na raspolaganju i:

4. EUROPSKI POLJOPRIVREDNI FOND ZA RURALNI RAZVOJ
5. EUROPSKI FOND ZA POMORSTVO I RIBARSTVO

Svih pet fondova imaju zajednički naziv Europski strukturni i investicijski fondovi (ESI fondovi). Središnje koordinacijsko tijelo nadležno za upravljanje ovim fondovima je Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.

<http://www.strukturnifondovi.hr/eu-fondovi>).

Većina poljoprivrednika u EU-u ispunjuje uvjete za primanje izravnih plaćanja u svrhu potpore prihodima. Oko trećina tih plaćanja osigurava se u zamjenu za primjenu ekološke poljoprivrede (održavanje trajnih travnjaka, raznolikost usjeva itd.) Poljoprivrednici primaju i sredstva ovisno o veličini svojih zemljišta, također u zamjenu za primjenu ekoloških metoda uzgoja kojima se čuva bioraznolikost, kvaliteta tla i vode i održava niska razina emisija. Isto tako, sredstvima EU-a poljoprivrednicima se pomaže da se osposobe za uporabu novih tehnika i moderniziraju odnosno restrukturiraju svoja gospodarstva. U širem smislu, služe i poboljšanju života u ruralnim područjima, otvaranjem radnih mjesta i pružanjem osnovnih usluga. Na kraju, mladi poljoprivrednici mogu u okviru ruralnog razvoja ostvariti korist od

posebne potpore za osnivanje vlastitog poduzeća te od većih potpora za ulaganja u svoja poduzeća (https://europa.eu/european-union/about-eu/funding-grants_hr). Projekti koje financira EU mogu biti različitih duljina, trajanja i programskih područja. Primjer projekta usmjerenog na razvoj turizma dolazi iz Sisačko-moslavačke županije.

Grad Kutina u partnerstvu s općinama Lipovljani, Velika Ludina i Popovača, te turistička zajednica Kutine, Muzej kutine, kutinsko pučko učilište, CIZA (slovenska nevladina organizacija) proveli su projekt: „Aktiviranje lokalnih turističkih potencijala i resursa južne Moslavine i Parka prirode Lonjsko polje kroz razvoj na edukativnoj i informatičkoj razini“. Trajanje: 16 mjeseci, od svibnja 2006. do prosinca 2007. Ukupna vrijednost projekta: 219.183,01 €, od čega je 175.346,00 osigurano kroz fondove EU u Hrvatskoj (što je 80% ukupnog iznosa). Ciljne skupine projekta: uzgajivači vinove loze, lokalni poljoprivrednici, mali i srednji poduzetnici, lokalni pružatelji usluga, turistički stručnjaci, zaposlenici TZ Kutine, PP Lonjskoga polja, TZ Popovače, grad Kutina i općine Popovača, Lipovljani, Velika Ludina, udruženje proizvođača vina, lokalno stanovništvo i turisti kao indirektni korisnici.

Slika 4-3. Konji u parku prirode Lonjsko polje

Izvor:

https://hr.wikipedia.org/wiki/Park_prirode_Lonjsko_polje#/media/File:Konji_na_ispa%C5%A1i.jpg

4.1. EU fondovi 2014.-2020.

Ulaskom u punopravno članstvo Europske unije, Republika Hrvatska postala je korisnica sredstava iz europskih fondova. U financijskom razdoblju 2014.-2020. RH je iz Europskih

strukturnih i investicijskih (ESI) fondova na raspolaganju ukupno 10,676 milijardi eura. Od tog iznosa 8,397 milijardi eura predviđeno je za ciljeve kohezijske politike, 2,026 milijarde eura za poljoprivredu i ruralni razvoj te 253 milijuna eura za razvoj ribarstva. Operativni programi Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. (usvojen 12. prosinca 2014.) i Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020. (usvojen 17. prosinca 2014.), temeljem kojih se može započeti s korištenjem dodijeljenih sredstava, usvojeni su među prvom trećinom operativnih programa država članica Europske unije.

Vlada Republike Hrvatske započela je s pripremanjima za korištenje Europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova za razdoblje 2014.-2020. u travnju 2012. godine. Proces programiranja (izrade plansko-programskih dokumenata) koordiniralo je Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije. Odlukom Vlade Republike Hrvatske, 6. rujna 2012. godine (NN, br. 102/12) osnovano je međuresorno Koordinacijsko povjerenstvo za pripremu programskih dokumenata za financijsko razdoblje Europske unije 2014.-2020. godine, odgovorno za pripremu programskih dokumenata, kao osnovu korištenja sredstava iz ESI fondova. Europska komisija potvrdila je Sporazum o partnerstvu s Republikom Hrvatskom 30. listopada 2014. godine, čime je stavljen naglasak na poticanje stvaranja novih radnih mjesta i snažnijeg i konkurentnijeg gospodarstva, za što je Republici Hrvatskoj na raspolaganju 10,676 milijardi eura iz ESI fondova. Sadržaj Sporazuma o partnerstvu opisuje na koji će način Republika Hrvatska pristupiti ispunjavanju zajedničkih ciljeva strategije Europa 2020 uz pomoć sredstava iz proračuna EU koja su joj dodijeljena kroz višegodišnji financijski okvir (VFO) za razdoblje 2014.-2020. godine. Sporazum o partnerstvu pruža okvir za korištenje 8,377 milijarde eura iz proračuna EU-a u razdoblju 2014.-2020. za ciljeve kohezijske politike EU-a i 2,026 milijarde eura za poljoprivredu i ruralni razvoj koji bi se trebali prvenstveno usmjeriti prema realnom gospodarstvu, te 252,6 milijuna eura za razvoj ribarstva. Konkretnije, iz Europskog fonda za regionalni razvoj na raspolaganju je 4,321 milijarde eura, iz Europskog socijalnog fonda 1,516 milijardi eura, iz Kohezijskog fonda 2,559 milijarde eura, iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj 2,026 milijarda eura te iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo 252,6 milijuna eura.

Ruralni razvoj: EPFRR će pružiti podršku za male javne infrastrukture u ruralnim područjima (obnova i očuvanje postojeće kulturne baštine i drugih objekata, prilagodba potrebama zajednice) u komplementarnosti s ESF prema potrebi. Nadalje, povećana mogućnost zapošljavanja u ruralnim područjima kroz diversifikaciju gospodarskih aktivnosti i stvaranje novih poduzeća bit će jedan od glavnih ciljeva potpore iz EPFRR kroz ulaganja za

osnivanje djelatnosti i daljnji razvoj održivih nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima. Komplementarne mjere za zapošljavanje u vezi s kvalitetnim tečajevima strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, pružanje mogućnosti stažiranja i stjecanja pripravničkog staža i iskustva stečenog kroz prvi posao bit će podržani kroz ESF.

Agencija za plaćanja obavlja sljedeće funkcije povezane s Programom ruralnog razvoja:

- odobrava plaćanja, uključujući provjere da podnositelji (kandidati) ispunjavaju potrebne uvjete, te utvrđuje iznose koji će biti isplaćeni;
- izvršenje plaćanja, uključujući pripreme naloga za plaćanje i prosljeđivanje sredstava na račune podnositelja zahtjeva u skladu s odobrenim iznosima;
- vođenje računa preuzetih obveza i izvršenih plaćanja s posebnom pažnjom na točnost i prvobitnost preuzetih obveza evidentiranja i plaćanja iz poljoprivrednih EU fondova u posebnim računovodstvenim zapisima, te izrada izvješća o troškovima, uključujući kvartalna i godišnja izvješća koja se podnose Europskoj komisiji;
- odgovorna je za upravljanje i kontrolu troškova.

<http://www.strukturnifondovi.hr/eu-fondovi>

IPARD (engl. Instrument for preaccession assistance for rural development) program je Europske unije namijenjen ruralnom razvoju. Slijedi nakon završenog SAPARD programa (engl. Special programme for agriculture and rural development). Pojednostavljeno bi se moglo reći da mu je nasljednik u proširenom izdanju. IPARD je mogućnost za učenje za sve dionike u sektoru: ministarstva, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, tvrtke, obrte, zadruge i lokalnu upravu i samoupravu. Raznolikost i specifičnost pojedinih poljoprivrednih proizvodnji uvjetovala je da svaka mjera obuhvaća nekoliko sektora koji sukladno svojim specifičnostima imaju posebna pravila na koja treba obratiti pozornost. Mjere su važne, jer se po njima raspisuje natječaji. Pojednostavljeno bi se moglo reći da je mjera:

- 1.1. Ulaganje u poljoprivredna gospodarstva namijenjena primarnim poljoprivrednim proizvođačima
- 1.2. Ulaganje u preradu i trženje poduzetnicima koji se bave preradom
- 2.2. Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja stanovništvu ruralnih krajeva
- 3.1. Ulaganje u ruralnu infrastrukturu manjim jedinicama lokalne uprave i samouprave
- 3.2. Diverzifikacija gospodarskih aktivnosti poljoprivrednim gospodarstvima poglavito OPG-ima.

Uspješne prijave i provedbe projekta rezultiraju refundiranjem značajnih troškova investicije i svakako se isplati potruditi ispuniti uvjete natječaja jer u pravilu ne zahtijevaju ništa više od poštivanja hrvatskih propisa, ali uz prilaganje poprilične količine dokumenata koji to dokazuju. Vrlo je mudro što prije savladati procedure prijave na natječaj, jer je vrlo realno očekivati sve više takvih natječaja u budućnosti. (Belić, Georgievski, 2009)

Ruralni turizam se smatra mogućim generatorom razvoja ruralnih područja. Osim što je vjerojatno ekonomski isplativ, pridonosi razvoju socijalnog i kulturnog života ruralnog područja, dovodeći nove ljude u zajednicu. U okviru ulaganja u ruralni turizam može se ulagati u cijeli niz različitih projekata:

- izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za pružanje turističkih i ugostiteljskih usluga,
- objekte za uzgoj životinja u turističke svrhe,
- objekte za rekreaciju,
- turističke kampove
- poboljšanje objekata na otvorenom (za jahanje, sportski ribolov na kopnenim vodama, vožnju biciklom, tematske staze, jahačke staze),
- obnovu starih zgrada (stare tradicijske kuće i gospodarske zgrade).

IPARD se sastoji od nekoliko prioriteta i mjera, a nas zanima 3. prioritet: Razvoj ruralne ekonomije. Naime u cijeloj EU i dalje se smanjuje postotak ruralnog stanovništva, uz jak odljev mladih ljudi sa sela. Iako se radi o relativno malom broju stanovnika, EU žarko želi zadržati ruralno stanovništvo tamo gdje je trenutačno, a možda i potaknuti novo doseljavanje u ruralna područja. Da bi se to ostvarilo, potrebno je osigurati dvije stvari:

- podići kvalitetu života u ruralnim područjima na razinu urbanih
- osigurati da stanovništvo na selu može preživjeti što je u posljednje vrijeme s poljoprivredom sve teže zahvaljujući notornoj nestabilnosti poljoprivrednog tržišta i porastu troškova proizvodnje.

Od nekolicine mjera u sastavu IPARD-a, posebice nas zanima Mjera 302: Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti, koja uključuje i razvoj ruralnog turizma. Mjera 302 treba pridonijeti:

- povećanju prihoda ruralnog stanovništva kroz razvoj i diversifikaciju ruralnih aktivnosti na farmi i/ili izvan nje

- stvaranju novih mogućnosti za zapošljavanja kroz razvoj i diversifikaciju ruralnih aktivnosti na farmi i/ili izvan nje
- očuvanju postojećih radnih mjesta
- povećanju opsega usluga za stanovnike ruralnog područja i poboljšanju kvalitete usluga koje se pružaju
- poboljšanju socijalne strukture u ruralnim područjima.

Da stvari ne bi bile jednostavne, postavljeni su vrlo strogi kriteriji koji ograničavaju tko se može prijaviti i koji su troškovi prihvatljivi. Dakle, potencijalni korisnici bespovratnih sredstava mogu biti mikro poduzetnici (do 9 zaposlenih, moraju biti u sustavu PDV-a). U mikro poduzetnike za potrebe ove mjere pripadaju: obiteljska poljoprivredna gospodarstva, trgovačka društva (d.o.o.), obrti, pa i fizičke osobe (ali moraju biti u sustavu PDV-a, ako su, primjerice, iznajmljivači). Korisnici moraju biti u privatnom vlasništvu, ili maksimalno do 25% u vlasništvu jedinica regionalne ili lokalne samouprave.

Iako projekt može biti mnogo skuplji, prihvatljivi troškovi koji se opisuju u projektnoj dokumentaciji ne smiju biti viši od 150 000 EUR, a sufinanciranje podnositelja mora biti 50%, iz čega proizlazi da bespovratna sredstva mogu iznositi do 75 000 EUR-a. Novac se isplaćuje u kunama i pravda u kunama (što je jedna komplikacija manje, jer nema preračunavanja u eure svakog mjeseca). U praktički cijelom IPARD-u, pa tako i u Mjeri 302. nema predfinanciranja. To znači da novac za projekt mora biti osiguran, a tek po provedbi cjelokupnog projekta moguće je zatražiti refundiranje (povrat) sredstava u iznosu od 50% utrošenog novca. Ne može se tražiti povrat novca koji je veći od 75 000 EUR-a, ali on može biti manji ako nije potrošen planirani novac, ili neki troškovi u projektu nisu bili priznati.

Korisnik treba biti registriran u skladu s nacionalnim zakonodavstvom:

- na početku ulaganja, ako takvu djelatnost obavlja u trenutku podnošenja prijave na Natječaj
- na kraju ulaganja, ako tu djelatnost ne obavlja u trenutku podnošenja prijave na Natječaj

To znači da na kraju projekta, pri podnošenju završnog izvještaja podnositelj mora biti registriran za djelatnost koju želi obavljati, te da moraju biti prikupljene sva dozvole za obavljanje djelatnosti. Da bi se postalo korisnikom, potrebno se nalaziti u području koje ima jedan od sljedećih dokumenata: Projekti ukupnog razvoja (PUR) i/ili Regionalni operativni program (ROP) i/ili Županijska razvojna strategija. U jednom od tih dokumenata ruralni turizam mora biti naveden kao prioritetni razvojni sektor, a sama ulaganja moraju biti u

skladu s odredbama navedenih dokumenata. Rangiranje pristiglih prijava projekata vrši se po tablici koja se objavljuje uz natječaj, ali je dobro znati i da postoji mogućnost dobivanja dodatnih bodova na projekt i to u slučaju kada je:

- područje s otežanim uvjetima gospodarenja
- žena poduzetnik (vlasnica projekta)
- ulaganje preporučio odobreni LAG (lokalna akcijska grupa)
- mladi poduzetnik (manje od 40 godina u vrijeme podnošenja prijave)

Mjere predviđene za ruralni turizam nisu mjere koje se mogu koristiti u razvijenim turističkim središtima u primorju ili na kontinentu (oni će sredstva povlačiti iz drugog fonda, tj. ERDF-a). Ovo su sredstva koja su namijenjena selima koja se žele barem djelomično okrenuti turizmu i koristiti turizam kao dodatni izvor prihoda. Takva politika dodjele sredstava će se i dalje nastaviti poticati u okviru ovog fonda. (Belić, Štilinović, 2014). Da bi se shvatilo do koje je mjere sustav upravljanja hrvatskom poljoprivredom zaostao za sustavima raznih europskih zemalja, dovoljno je pogledati rezultate pretpristupnog tzv. screeninga hrvatske poljoprivrede u režiji Europske komisije. Za niz programa, koje su europske zemlje po dobru, a i po lošem razvile da bi pomogle svoje poljoprivrede i pojedine njene dijelove, konstatira se da Hrvatska – toga nema! Ono što Hrvatska ima, a što Bruxellesu i ne smeta previše, jest velika birokracija, strahovito iritirana područjem koga administrira. Ona u selu vidi same starce, male zapuštene posjede i opću letargiju umjesto da osjeti živu snagu i potencijale, koji jedva čekaju priliku da se razvijaju. Naravno da i na selu ima velikog konzervativizma i nepovjerenja prema novome ali ima, kao u svim ljudskim zajednicama, i ljudi koji žele razviti svoja gospodarstva i tako stvoriti bolje uvjete života za svoje potomstvo ili barem osjetiti zadovoljstvo nad vlastitim postignućima. (Salaj, Kovač, 2017)

4.2. Program ruralnog razvoja RH

U razvoju globalizacije, kao što je ovo, regije (a i nacije) se moraju intenzivno skrbiti o konkurentnosti svojih proizvodnih sustava jer nemaju spontanog ili automatskog mehanizma kojim bi se suprotstavili nedostatku produktivnosti ili nedovoljnoj stopi njegova rasta. Lokalne specifičnosti, kao i lokalne materijalna i nematerijalna imovina, postali su strateški elementi na kojima se temelje konkurentnosti regije. Teorije regionalnog rasta i razvoja trebaju interpretirati, više nego ikad, način na koji će regije postići ulogu u međunarodnoj podjeli rada, te što je još važnije, način na koji regije mogu zadržati tu ulogu tijekom vremena. Mnogi autori tvrde da je regionalni razvoj određen položajem određenog područja,

resursima, prirodnim uvjetima, razvojem i karakterom poljoprivrede, demografskom situacijom, stopom nezaposlenosti, profesionalnim sastavom i kvalifikacijom radne snage, učinkovitošću ruralnih institucija (uključujući aktivnost samouprave i lokalne vlasti u općinama), odnosom imovine i akumuliranog kapitala, djelatnošću ruralne zajednice, strukturom gospodarstva i državnom infrastrukturom (Kudlacz i Grzebyk, 2002.). O potrebi i nužnosti kreiranja plana regionalnog razvoja s razine županija govorilo se dugi niz godina, a isto tako je trebalo proći niz godina da se taj proces pokrene. Proces sustavnog kreiranja regionalnog razvoja kreće donošenjem odgovarajućeg zakonskog okvira, konkretno usvajanjem Zakona o regionalnom razvoju, izradom Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske (SRRRH) te Pravilnikom o obveznom sadržaju, metodologiju izrade i način vrednovanja županijskih razvojnih strategija (Pravilnik). Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske utvrđuju se razvojni ciljevi usmjereni prema društveno-gospodarskom razvoju Republike Hrvatske, smanjenju regionalnih razvojnih nejednakosti te jačanju razvojnog potencijala onih dijelova zemlje koji zaostaju u razvoju (tzv. potpomognuta područja) kako bi postali što konkurentniji.

Strategija je temeljni planski dokument politike regionalnog razvoja na središnjoj razini koji se donosi sukladno razdoblju trajanja Strategije Vladinih programa. Strategiju donosi Vlada Republike Hrvatske, a nositelj njezine izrade je ministarstvo nadležno za regionalni razvoj. Sveukupan cilj politike regionalnog razvoja jest pridonijeti društveno-gospodarskom razvoju Republike Hrvatske sukladno načelima održivog razvoja, stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima zemlje omogućavati jačanje konkurentnosti i realizaciju vlastitih razvojnih potencijala. (Devčić, Šostar, 2015)

U novije vrijeme u Hrvatskoj se ruralni turizam, više programski nego na terenu, počeo razvijati tek od Domovinskog rata, prvo u kontekstu poticanja razvoja kontinentalnog turizma, a poslije kao bitan činitelj razvoja ruralnoga prostora i obnove sela. Iznimku čine neka seljačka gospodarstva koja su turističke usluge nudila i prije Domovinskog rata, primjerice u selu Otok kraj Vinkovaca, te u okolici Dubrovnika. Istarska županija kao jedinica područne samouprave, prva se počela baviti ruralnim turizmom i postigla je vrijedne rezultate.

Ruralni turizam u Hrvatskoj razvijao se neravnomjerno osobito zbog lokalnog i regionalnog utjecaja drugih činitelja. Primjerice, u maritimnom zaleđu (Istra) ruralni turizam počeo se razvijati kao destinacijski proizvod priobalnih turističkih mjesta, a u ostalom dijelu zemlje u funkciji podizanja kvalitete života na selu, posebno u funkciji osiguranja dodatnih

prihoda tamošnjega pučanstva. Niz je akcija poduzet za razvoj turizma na seljačkim gospodarstvima, odnosno obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG), u organizaciji udruga seljaka, Hrvatskog farmera, Kluba članova Selo, Hrvatske gospodarske komore, Ministarstva turizma, županija, a najnovije vrijeme i Ministarstva poljoprivrede. No učinci tih akcija nisu uvijek bili sukladni uloženom trudu, čemu je uzrok bio u nasljedstvu sredine. Ubrzo se pokazalo da se iskustva iz Austrije, Bavarske i Slovenije ne mogu mehanički „preslikavati“ u hrvatski ruralni prostor, jer u Hrvatskoj nisu postojala seljačka gospodarstva sumjerljive veličine europskim seljačkim gospodarstvima. Najveći problem bila je veličina seljačkih gospodarstava u Hrvatskoj, koja je 1991. u prosjeku bila 2,8 ha (dodatno rascjepkano na prosječno 5 čestica). Na toj veličini seljačkoga gospodarstva nije se mogla organizirati nikakva turistička ponuda, a to je bilo vrlo teško i na onih 5,6% gospodarstava s više od 8 ha poljoprivrednog zemljišta.

Sustavni razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj možemo podijeliti na dva značajna razdoblja. Prvo je započelo 1995. i trajalo do kraja 1999, kada je Hrvatska vlada donijela nacionalni program *Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u turizmu s naglaskom na održivi razvoj u ruralnom prostoru*. Drugo razdoblje koje bilježi vidljive pomake u razvoju ove vrste turizma, započinje potkraj 2003. odnosno početkom 2004, kada se nova Vlada RH, putem resora poljoprivrede i turizma, počinje ozbiljnije skrbiti o ruralnom prostoru i gospodarskim djelatnostima na ruralnim područjima. Ruralni prostor golem je potencijal u razvoju ruralnog turizma. S obzirom na različitost prirodno-resursne osnove i obilježja ruralne arhitekture, u Hrvatskoj je moguće razlikovati sedam ruralnih cjelina:

- Slavonija, Baranja i Srijem,
- Hrvatsko zagorje, Prigorje, Međimurje i Podravina,
- Posavina, Pokuplje i Moslavina,
- Gorski kotar i Žumberak,
- Lika i Kordun,
- Istra i Hrvatsko primorje i
- Dalmacija

U Hrvatskoj, zasad, jedino je ruralni turizam Istre postao konkurentan europskom turističkom tržištu. Agroturizam, kao specifičan turistički proizvod Istre, može biti putokaz za stvaranje specifične ponude ruralnog turizma, koja se s jedne strane poglavito oslanja na tradiciju (ruralna arhitektura, tradicijski ambijent, kulturna i prirodna baština te regionalna kuhinja), a s druge strane nudi najsuvremeniju ugostiteljsku i turističku uslugu (oprema, kadrovi,

promidžbeni materijal i ostali marketing). Turističkoj ponudi istarskoga ruralnog prostora osobito pogoduje njegov geoprometni položaj (blizina morske obale, blizina Slovenije, Italije, Austrije, dobra prometna infrastruktura...) (Skvržnjak, Kantar, Jerčinović, Kamenjak, 2014)

Slika 4-4. Štancija Baladur, Istra

Izvor: http://www.baladur.com/highslide/images/large/Baladur2_2012_08.jpg

Slika 4-5. Agroturizam Fatorić, Istra

Izvor: http://www.istra.hr/hr/regije-i-mjesta/mjesta-i-gradovi/ltz-vizinada/storaditi/gastronomija/konobe-i-agroturizmi/33-ch-0?&l_over=1

Slika 4-6. Istarski kažuni

Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Ka%C5%BEun#/media/File:Kazun2,_Croatia.JPG

Hrvatska ima brojnu prirodnu i socio-kulturnu resursnu osnovu za razvoj turizma u svim njezinim područjima, a ne samo u maritimnom. Bez obzira na do sada postignute rezultate i dalje treba postavljati pitanje je li resursna osnova Hrvatske dovoljno i na pravi način iskorištena, te postoji li prava i provediva strategija razvoja turizma i ostalih aktivnosti vezanih za održivi razvoj ruralnog prostora.

Turistička seljačka obiteljska gospodarstva (TSOG) na kojima se ostvaruje agroturizam ili seljački turizam u proteklom desetljeću zaživjela su jedan novi turistički proizvod ruralnog prostora Hrvatske, čijem brzom kvantitativnom rastu i kvalitativnom razvoju svjedočimo iz godine u godinu.

Tablica 4-1. Broj registriranih turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava u razdoblju od 1998. do 2007. Godine

GODINA	BROJ UKUPNO REGISTRIRANIH TSOG U REPUBLICI HRVATSKOJ	GODINA	BROJ UKUPNO REGISTRIRANIH TSOG U REPUBLICI HRVATSKOJ
1998.	32	2003.	269
1999.	65	2004.	254
2000.	151	2005.	310
2001.	175	2006.	330
2002.	269	2007.	352

Izvor: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Zagreb, 2007.

Međutim, usprkos pozitivnom trendu razvoja, analize pokazuju da on nije ravnomjeran u svim područjima Hrvatske i da među gospodarstvima postoje strukturne i druge razlike. U pojedinim županijama ima veliki broj razvijenih TSOG, a u čak šest hrvatskih županija još uvijek nema registrirano niti jedno TSOG. (Demonja, Ružić, 2010)

Tablica 4-2. Broj registriranih turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava (TSOG), broj kreveta, usluge prehrane i kušaonice TSOG, po županijama, u 2007. godini

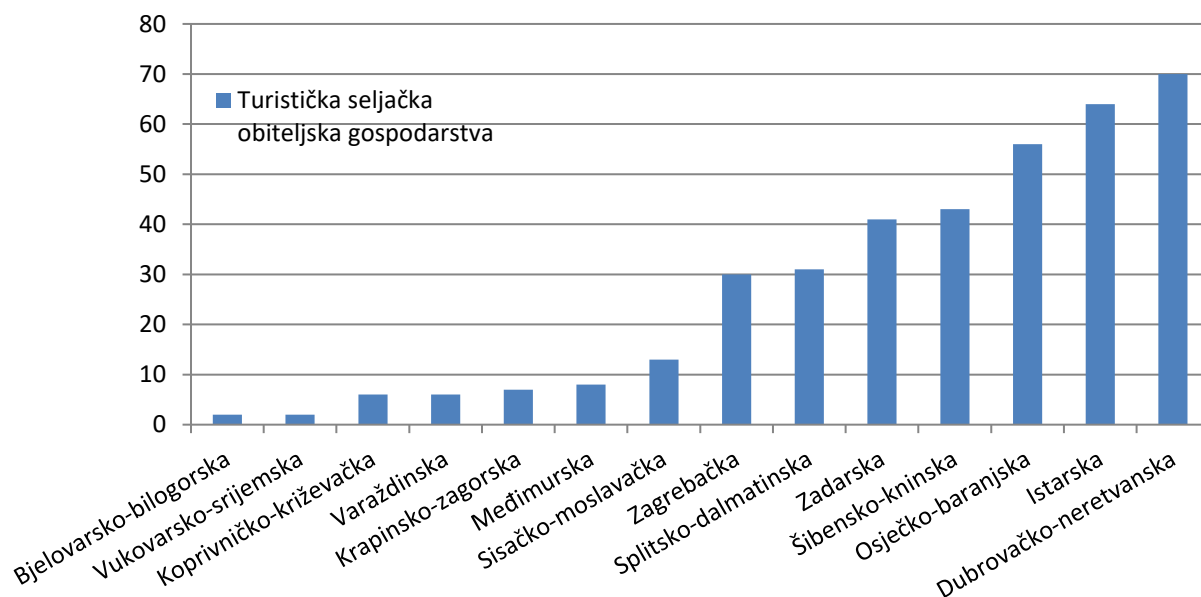
ŽUPANIJA	BROJ REGISTRIRANIH TSOG U REPUBLICI HRVATSKOJ *	BROJ KREVETA U TSOG	USLUGE PREHRANE	KUŠAONICE VINA/RAKIJE
Bjelovarsko-bilogorska	2	16	2	2
Brodsko-posavska	0	0	0	0
Dubrovačko-neretvanska	70	23	70	70
Istarska	64	253	47	35
Karlovačka	0	0	0	0
Koprivničko-križevačka	6	22	5	3
Krapinsko-zagorska	7	20	6	6
Ličko-senjska	0	0	0	0
Međimurska	8	10	8	8
Osječko-baranjska	56	192	47	3
Požeško-slavonska	0	0	0	0
Primorsko-goranska	0	0	0	0
Sisačko-moslavačka	13	63	12	8
Splitsko-dalmatinska	31	12	31	16
Šibensko-kninska	43	27	42	40
Varaždinska	6	6	3	5
Virovitičko-podravska	0	0	0	0
Vukovarsko-srijemska	2	0	2	2
Zadarska	41	248	11	10
Zagrebačka	30	41	28	23
Sveukupno	379	933	314	231

Izvor: HGK - Sektor za turizam, Zagreb, 2007.

* prema podacima Službi za gospodarstvo Ureda državne uprave u županijama Republike Hrvatske

U ožujku 2007. godine, Hrvatska gospodarska komora – Sektor za turizam, provela je anketu na uzorku od 88 registriranih turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava (TSOG), što obuhvaća oko 25% od 352 registrirana TSOG u Hrvatskoj u 2007. godini. Rezultati ankete, koji slijede, smatraju se značajnim pokazateljima stanja za daljnji razvoj i prilagodbu zakonodavnog okvira u području seoskog, odnosno ruralnog turizma u Hrvatskoj. (Demonja, Ružić, 2010)

Slika 4-7.: Broj registriranih TSOG, po županijama, u 2007. godini

Izvor: HGK - Sektor za turizam, Zagreb, 2007.

TSOG, osim turističke ponude, goste privlače i izgledom, tj. atraktivnošću svoga gospodarstva, odnosno gospodarskih zgrada ili objekata u kojima se gostima nude razne ugostiteljsko-turističke usluge kod atraktivnosti TSOG veliku važnost ima tradicijska arhitektura i način gradnje. Većina anketiranih svoje objekte svrstava u skupinu tradicijskih (autohtonih), ili djelomično tradicijskih objekata. Novih objekata je vrlo malo, svega 17, a njih 8 sagrađeno je u tradicionalnom stilu. Puno je veći broj obnovljenih ili djelomično obnovljenih objekata u tradicionalnom stilu (34 TSOG), kao i djelomično tradicijskih objekata (također 34). U daljnjem razvoju TSOG pozornost treba usmjeriti na tradicionalnost izgleda gospodarstva i poticati obnovu i restauraciju starih tradicijskih imanja, odnosno sela i zaselaka, a već postojeća, u što većoj mjeri, približiti tradiciji.

Iz istraživanja je vidljivo da je ponuda smještajnih kapaciteta u seoskom turizmu u Hrvatskoj, s izuzetkom Istarske, Osječko-baranjske i Zadarske županije, još uvijek neodgovarajuća, odnosno nedovoljna. Pojačani razvoj stacionarnog, boravišnog turizma na ruralnom prostoru u Hrvatskoj jedina je mogućnost za produživanje boravka domaćih i inozemnih gostiju na selu. (Demonja, Ružić, 2010)

Rezultati istraživanja ponude smještajnih kapaciteta pokazuju postojanje većeg broja TSOG koji ne pružaju usluge prehrane, s isključivom ponudom noćenja, tek ponegdje i noćenja s doručkom. Riječ je uglavnom, o objektima bez poljoprivredne proizvodnje, dakle

oni nisu registrirani kao obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG), već kao građani iznajmljivači, poput klasičnog ruralnog *bed & breakfast* s pružanjem usluga doručka. Ovakav rezultat istraživanja potvrđuje potrebu diverzifikacije vrsta objekata za pružanje ugostiteljskih, odnosno smještajnih usluga na ruralnom prostoru u Hrvatskoj, do sad većinom svedenih isključivo na TSOG, i njihovog obogaćivanja drugim turističkim uslugama kao unaprjeđenja osnovne turističke ponude tih objekata na ruralnom prostoru.

Vidljivo je da u velikom broju registriranih TSOG prevladava, uglavnom, poludnevni i jednodnevni izletnički turizam s uslugom prehrane u objektima izletišta, vinotočja i tematizirane kušaonice (vina, maslinovog ulja, sira, meda i drugih autohtonih proizvoda OPG i TSOG).

Što se tiče radnog vremena TSOG, ono nije definirano zakonom i prepušteno im je individualno određivanje. Većina TSOG opredijelila se za rad tijekom cijelog tjedna, ali uz isključivu telefonsku najavu (56 od 88 anketiranih). Svaki dan bez najave otvoreno je 18 domaćinstava, dok su ostala radno vrijeme uredila na neki drugi način. TSOG koja rade sezonski vrlo je malo i ona se, uglavnom, nalaze u obalnom dijelu Hrvatske. Najveći problem radnog vremena za većinu TSOG je isključiva najava posjeta, što je razumljivo jer je domaćinima turizam, uglavnom dopunska djelatnost i veći dio vremena provode obavljajući poljoprivredne poslove. Gostima je, pak takvo radno vrijeme ograničavajuće, jer se gubi spontanost i avanturistički duh putovanja ili izleta. Stoga je potrebno pronaći zajedničko i svima prihvatljivo rješenje koje bi bilo obvezujuće za sva TSOG.

Kada je riječ o radnoj snazi na TSOG, rezultati ankete pokazali su, u većini primjera, da TSOG zapošljavaju samo članove obitelji. Na anketiranim gospodarstvima ukupno su zaposlene 382 osobe, od kojih 348 (91%) članova obitelji i 34 (9%) dodatna radna snaga. Od ukupnog broja anketiranih gospodarstava, njih 16 (19%) ima zaposlenu dodatnu radnu snagu. Prosječno, po jednom TSOG, rade 4 člana obitelji i 0,4 dodatnih radnika.

S obzirom na promidžbu, utvrđeno je da nema organizirane, zajedničke promidžbe i predstavljanja TSOG na razini države. Određeni oblici promidžbe postoje na razini pojedinih županija (uglavnom je riječ o županijskim katalozima ili, rjeđe, internet stranicama). Većina anketiranih ima vlastiti promidžbeni materijal, letke ili prospekte, razglednice ili internet stranice. Kao najčešći oblik promidžbe, najveći broj anketiranih TSOG, njih 72, navode prijatelje i poznanike, odnosno prenošenje informacija i dojmova usmenim putem. Šezdeset TSOG reklamira se vlastitim prospektima, više od pola putem turističkih zajednica, a nešto manje od pola surađuje s turističkim agencijama. Tek 1/3 TSOG promovira se putem radija, televizije, tiska i sajmov (prezentacija). Za buduću promidžbu i razvoj TSOG promovira se

putem nužan je nacionalni katalog ruralnog/seoskog turizma Hrvatske i pojačana promidžba na domaćim i inozemnim sajmovima.

U okviru promidžbene djelatnosti TSOG, veliku ulogu ima ponuda autohtonih suvenira. Nažalost, tek nešto više od pola anketiranih TSOG u svojoj ponudi ima suvenire. Stoga je u ovom segmentu potrebno pojačati umrežavanje i suradnju s tradicijskim obrtima i turističkim zajednicama.

Pola anketiranih TSOG sudjelovalo je na nekom obliku edukacije ili seminara organiziranih da bi se njihove članove upoznao sa zakonskim propisima, porezima, poticajima, pravima i obvezama, te drugim specifičnim znanjima i vještinama potrebnim u upravljanju i vođenju TSOG. Svi anketirani prisustvovali su nekom obliku edukacije, visoko ih ocijenivši i naglasivši potrebu nastavka njihovog organiziranja. (Demonja, Ružić, 2010)

Slika 4-8. Starinska kola sa sijenom i bundevama

Izvor: <https://www.agroklub.com/seoski-turizam/razvoj-seoskog-turizma/2906/>

Prvi hrvatski kongres o ruralnom turizmu, održan je u listopadu 2007. godine na otoku Hvaru. Tema kongresa je “Perspektiva seoskog turizma”, a na trodnevnom kongresu razmatrao se model razvoja ruralnog turizma, financijski aspekt, marketing i promocija, pravni okvir ruralnog turizma i slično. Sudionici su raspravljali o konkretnim modelima za poboljšanje stanja na polju zakonodavstva, financijske potpore, promotivnih i marketinških aktivnosti te aktivnije interakcije između poljoprivrede i turizma, kao i očuvanja i zaštite tradicionalnog graditeljstva. Glavni cilj kongresa bio je stvoriti nacionalni konsenzus o važnosti ruralnog turizma i njegov utjecaj na ekonomiju ruralnih područja, kao i prihvaćanju ruralnog turizma kao relevantnog ravnopravnog činitelja u prepoznavanju Hrvatske kao kvalitetne i integralne turističke destinacije. Organizatori Prvog hrvatskog kongresa o

ruralnom turizmu su Hrvatski farmer, Ruralis - konzorcij agroturizma i ruralnog turizma Istre te Klub članova Selo. (<http://ravidra.hr/odrzan-drugi-hrvatski-kongres-o-ruralnom-turizmu/>).

Drugi hrvatski kongres o ruralnom turizmu, koji je obilježio protekli tjedan na Malom Lošinj, okupio je oko 300 sudionika iz 11 europskih zemalja. Glavna tema kongresa bila je koncepcija dugoročnog razvoja ruralnog turizma, a sudjelovali su znanstvenici i stručnjaci koji se bave ovim područjem, turistički djelatnici i poduzetnici u turizmu. Ruralni turizam jedan je od najnovijih trendova u svijetu, te bi Hrvatska trebala što prije razviti svoju ponudu za ovu vrstu odmora. Doneseni su zaključci kongresa, među kojima se ističe važnost hitnog osnivanja Vladinog povjerenstva za ruralni turizam te izraditi dugoročne planove za razvoj ruralnog turizma i postići konsenzus svih relevantnih čimbenika, u prvom redu resornih ministarstava. Strategija razvoja ruralnog turizma se mora oslanjati i na izvore financiranja iz EU i drugih međunarodnih fondova. Sudionici kongresa zaključili su da se ruralni turizam mora razvijati kao jedan od ključnih čimbenika razvoja hrvatskih ruralnih područja, a time i jednakomjernog razvoja svih prostora Hrvatske. Takvom novom atraktivnom ponudom na turističkom tržištu stvara se i prepoznatljiva slika Hrvatske kao “*lifestyle*” odredišta. Aktivnosti i ciljeve strategije trebaju biti usmjereni prema lokalnoj zajednici, razvijati regionalna turistička odredišta te uvesti obaveznu izobrazbu za sve koji se bave ruralnim turizmom. Na kongresu je pokrenuta i nova akcija “Suncokret ruralnog turizma Hrvatske” u kojoj će se birati najbolji poduzetnici i proizvođači u ruralnom turizmu. Nagrade će se dijeliti u kategorijama: “Turistička seljačka gospodarstva”, “Poduzetnici u ruralnom turizmu”, “Ruralno-turistički projekti”, “Ruralno-turističke manifestacije” i “Tradicijska ruralna gastronomija.” (<http://ravidra.hr/odrzan-drugi-hrvatski-kongres-o-ruralnom-turizmu/>)

4.3. Financiranje turizma na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima

SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) je bio jedan od prvih programa kroz koji su se provodile investicije u poljoprivredna imanja, poboljšanje proizvodnje i marketinga, poboljšanje strukture kakvoće, veterinarske kontrole i kontrole bilja, metode poljoprivredne proizvodnje koje čuvaju okoliš, ekonomska različitost, obnova i razvoj sela, poboljšanje strukovne izobrazbe, te razvoj i poboljšanje ruralne infrastrukture. Ukupni proračun za svaku godinu, u sedam godina programskog trajanja (2000.-2006.) bio je 529 milijuna eura. (Lo Piparo Liljegren, Nappini, 2005)

EARDF (European Regional Development Fund) je Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj koji putem brojnih mjera i aktivnosti potiče integraciju ovih prostora, investicije u poljoprivredu i ruralne prostore, razvoj gospodarstva, inovacije, edukacije i transfer znanja

te daje brojne druge oblike pomoći. Važno je istaknuti da ovaj fond ne financira samo poljoprivredne projekte nego sve vrste gospodarskih i drugih aktivnosti koje pomažu razvoj ruralnih prostora, jačaju njegovu vitalnost i ostanak ljudi na tim prostorima. Od 2014.-2020. godine za razvoj je dostupno 89,9 milijardi eura.(Tufekčić, Tufekčić, 2013)

Primjer projekta financiranog iz ERDF-a: edukacija radi zadržavanja mladih u ruralnim područjima, Slovenija.

Cilj projekta: stvaranje mreže novih objekata učenja u ruralnim područjima, kako bi se poboljšala kvaliteta života u ruralnim područjima te spriječio odlazak mladih osoba.

Nositelj projekta: LAG (Lokalna akcijska grupa)

Partneri na projektu: škole i mladi

Rezultati: 38 lokacija se povezalo s projektom koji je obuhvatio 60 radionica različitih tema (za djecu u predškolskom, osnovnom i srednjem te visokoškolskom obrazovanju).

Ukupna vrijednost: 35 189,00 eura (Bešlić, Copic, Kosor, Kulakowski, Maletić, Zrinušić, 2014)

EPFRR (Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj) podupire politiku ruralnog razvoja, koja čini drugi stup Zajedničke poljoprivredne politike. U okviru sedmogodišnjeg proračuna za razdoblje 2014. – 2020. Za EPFRR izdvojeno je 95,58 milijardi eura. Za korištenje sredstava EPFRR-a države članice trebaju procijeniti primjenjivost i ispunjavanje određenih *ex ante* uvjeta. Svaka država članica priprema ili nacionalni program ruralnog razvoja za čitav svoj teritorij ili niz regionalnih programa ili oboje. Programom se definira strategija za postizanje ciljeva povezanih s prioritetima Unije za ruralni razvoj te određeni niz mjera.

Programiranje treba biti sukladno s prioritetima Unije za ruralni razvoj, te se istovremeno prilagođavati nacionalnom kontekstu i dopunjavati druge politike Unije, osobito politiku poljoprivrednog tržišta, kohezijsku politiku te zajedničku ribarstvenu politiku. (Maletić, Kosor, Copic, Ivanković Knežević, Zrinušić, Bešlić, Bukovac, Kulakowski, Karačić, Rajaković, Tufeklić, Petričko, Valić, 2016)

Potpoma ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području je Podmjera 6.2. , a koriste poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava čija ekonomska veličina iskazana u ukupnom standardnom ekonomskom rezultatu poljoprivrednog gospodarstva iznosi najmanje 1.000 eura, te fizičke osobe u svojstvu nositelja ili člana obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva koji pokreću novu nepoljoprivrednu djelatnost u ruralnim područjima. Prihvatljive aktivnosti:

- turizam u ruralnom području (građenje i/ili opremanje objekata i/ ili turističke infrastrukture za pružanje turističkih i/ili ugostiteljskih usluga sukladno propisima iz područja turizma i ugostiteljstva);

- tradicijski, umjetnički obrti, izrada suvenira (građenje i/ili opremanje objekata u kojima se obavlja djelatnost tradicijskih obrta, uključujući objekte u kojima se obavlja pakiranje i trženje proizvoda tradicijskih obrta);
- pružanje usluga u ruralnim područjima, poljoprivredi i šumarstvu (građenje i/ili opremanje objekata za pružanje usluga u ruralnim područjima);
- prerada, marketing i izravna prodaja lokalnih proizvoda (ulaganja u građenje i/ili opremanje objekata za preradu, skladištenje, pakiranje i/ili izravnu prodaju lokalnih proizvoda).

Iznos i intenzitet potpore: visina potpore iznosi 50.000 eura po korisniku, a isplata je u 2 rate u razdoblju od najviše 3 godine. Uvjeti koje korisnik mora ispuniti:

- Korisnik je dužan izraditi poslovni plan
- Ulaganje se mora provoditi u naseljima s najviše 5.000 stanovnika u području jedinice lokalne samouprave u kojoj je sjedište poljoprivrednog gospodarstva
- Potpora se dodjeljuje za novu nepoljoprivrednu djelatnost koja nije započeta do vremena podnošenja Zahtjeva za potporu. Nakon konačne isplate potpore, korisnik je dužan najmanje narednih pet godina baviti se aktivnošću za koju je ostvario potporu.
- Potpora za pokretanje nepoljoprivredne djelatnosti unutar podmjere 6.2. može se dodijeliti jednom tijekom programskog razdoblja 2014-2020 za jednu nepoljoprivrednu djelatnost po jednom korisniku (<http://konzalting.eu/podmjera-6-2-potpore-ulaganju-u-pokretanje-nepoljoprivrednih-djelatnosti-u-ruralnom-podrucju/>).

Putem podmjere 6.4. moguće je ostvariti od 3.500 do 200.000 eura bespovratnih sredstava s intenzitetom potpore do 70% od ukupnih prihvatljivih troškova. Isplata potpore može biti jednokratna ili najviše u dvije rate. U nepoljoprivredne djelatnosti spadaju sljedeće aktivnosti:

1. turizam u ruralnom području (građenje i/ili opremanje građevina i/ili turističke infrastrukture za pružanje turističkih i/ili ugostiteljskih usluga)
2. tradicijski obrt, umjetnički obrti uključujući i obrte za izradu suvenira i rukotvorina (građenje i/ili opremanje građevina u kojima se obavlja proizvodnja i/ili trženje)
3. pružanje usluga u ruralnim područjima, poljoprivredi i šumarstvu (građenje i/ili opremanje građevina za pružanje usluga u ruralnim područjima) i
4. prerada, marketing i izravna prodaja proizvoda

Prihvatljivi troškovi za sufinanciranje su:

1. građenje građevina
2. nabava novih strojeva i opreme, uključujući računalni softver
3. registracija i održavanje žigova

4. opći troškovi i

5. ulaganje u kupnju zemljišta i objekata radi realizacije projekta, do 10 % vrijednosti ukupno prihvatljivih ulaganja (bez općih troškova) uz mogućnost kupnje prije podnošenja Zahtjeva za potporu.

<http://www.eurokonzalting.com/index.php/bespovratna-sredstva-i-krediti/item/388-bespovratna-sredstva-za-podmjeru-6-4-razvoj-nepoljoprivrednih-djelatnosti-u-ruralnim-podrucjima>)

4.4. Primjeri dobre i loše prakse

Primjer Hrvatske, kao turističke zemlje sa značajnim potencijalima za razvoj ruralnog turizma u praktički svim njenim regijama - slično kao što je to slučaj i u drugim receptivnim zemljama - "izbacio je na površinu" sve probleme i poteškoće na koje nailazi receptivna zajednica pokušavajući razviti ruralni turizam.

Takvi se problemi i poteškoće odnose prije svega na slabu ekonomsku snagu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, kojima je – u kombiniranoj (nepovoljnoj) ekonomiji paralelnog bavljenja poljoprivredom i turizmom – vrlo teško, gotovo nemoguće, postići pozitivan financijski učinak. Nadalje, pojavljuje se problem nedovoljnih i/ili neadekvatnih financijskih poticaja od strane javnog sektora, neprepoznavanje ruralnog turizma kao oblika turizma koji dodaje vrijednost turističkoj destinaciji, nepostojanje ekspertize u malim obiteljskim gospodarstvima, donose se neadekvatni zakoni koji tretiraju problematiku ruralnog turizma, prisutna je vrlo loša ili neadekvatna marketinška aktivnost objedinjenih poslovnih jedinica (obiteljskih seoskih gospodarstava u ruralnom turizmu) i slično (http://www.academia.edu/9159313/Krajnovic_Cicin_Sain_Predovan_Stratesko_upravljanje_razvojem_ruralnog_turizma).

Turističko-ekološko imanje Pustara Višnjica nalazi se u selu Višnjica, jednom od 11 naselja općine Sopje u središnjem nizinskom dijelu Virovitičko-podravske županije. Ukupna površina imanja je oko 120 ha – od toga 25 ha u privatnom vlasništvu, a ostatak poljoprivrednog zemljišta uzeto je u zakup od Republike Hrvatske. Osnovne djelatnosti Pustare Višnjice su poslovni, seoski i ekološki turizam. Danas na Višnjici nema stalnih stanovnika, ali ima turista. Obnovljena i preuređena je i donedavno zapuštena upravna zgrada koja sadrži 18 dvokrevetnih soba od kojih su 4 prilagođene osobama s invaliditetom, te dvije dvorane i restoran. Osnovne djelatnosti poljoprivredne zadruge „Ergela Višnjica“ su : uzgoj usjeva vrtnog i ukrasnog bilja, proizvodnja i prodaja robe stočarskog, voćarskog, povrtlarskog i ratarskog podrijetla, ekološka proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, uzgoj i

prodaja gljiva. Posebno se ističu po ekološkoj proizvodnji batata, te uzgoju konja arapske pasmine i jelena lopatara. Jeleni se uzgajaju na dislociranoj farmi 7 km od imanja na kojoj je moguće organizirati turizam robinzonskog tipa (Ivanović, 2008).

Slika 4-9. Višnjica

Izvor: <http://www.ruralna.hr/?page=client&id=139>

Kuća dida Tunje

Nalazi se u Oprisavcima na kućnom broju 16 u autohtonom seoskom izdanju ovog našeg slavonskog kraja. Objekt čini stara kuća koja je preuređena uz zadržani izvorni slavonski ugođaj. Njeni vanjski gabariti ostali su nepromijenjeni, a unutarne uređenje vratilo dušu i otkucaje slavonskog srca.....Kuća dida Tunje je kuća za odmor s prenoćištem u kategorizaciji četiri zvjezdice s devet soba, kupaonicama, novouređenim toaletima, restoranom, konobom i drugim objektima. Kuća koja čini centralni dio ovog slavonskog imanja sastoji se od tri slavonske sobe s kompletno opremljenim i uređenim interijerom; namještajem davnih vremena kojemu je vraćen prvotni sjaj. Svaka od soba ima svoj specifičan naziv, a čine ju imena ili nadimci ljudi koji su ostavili trajnu uspomenu slavonskog načina življena i vremena dide Tunje; Tunjina, Baboselkina, Marijina, Đurina. (<http://www.ruralna.hr/?page=client&id=535>)

Slika 4-10. Kuća dide Tunje

Slika 4-11. Starinska spavaća soba

Izvor: <http://www.kucadidatunje.hr/o-kuci/>

Vinarija i kušaonica vina Feravino

Konsumacija vina kao i znanje o vinima sve je važniji dio životnog stila u Hrvatskoj. Tako je u zadnjih desetak godina turizam vina postao sve popularniji oblik turizma specijalnog interesa. Vinski turizam je aktivnost koja objedinjuje proizvodnju i prodaju vina s turizmom. Vinarija Feravino svojim gostima nudi mogućnost degustiranja vina u Starom podrumu i vinoteci te pruža ostale ugostiteljske usluge, kao što su obilazak vinarije Feravino uz stručnu pratnju enologa ili stručne osobe, usluga degustacije vina u Starom podrumu, usluga pripreme i posluživanja hrane i pića, škola za vinoljupce, obilazak vinske ceste – vinograda, prodaja vina... (<http://feravino.hr/turizam/>)

Slika 4-12. Kušaonica Feravino

Slika 4-13. „Dika“ Feravino

Izvor: <http://www.ruralna.hr/?page=client&id=581>

Acin salaš

U prostranstvu Slavonije, u Tordincima, na 4 ha površine kroz seljačku kapiju ulazimo na šokačko imanje u kojem sve miriše na tradiciju. Objekti tradicijske vrijednosti s obilježjima nekadašnjih stanova - salaša: ambari, čardaci, svinjci, konjska štala, đeram, krušne peći, pušnica, ovčarnik. Hrana se priprema na stari, šokački način i ostvaruje neponovljivi gastronomski užitak. Veselje uz kazan za pečenje rakije, tradicijsku svinjokolju i pregršt drugih slavonskih običaja upotpunjuje doživljaj života jednog šokačkog domaćinstva (<http://www.acinsalas.com/>)

Slika 4-14. Acin salaš

Izvor: <http://www.acinsalas.com/stranica/7>

Seosko domaćinstvo "Grešna pilnica"

Izletišta i obiteljsko gospodarstvo u vlasništvu obitelji Gladović uređeno u tradicionalnom etno stilu. Bogata ponuda tradicionalnih jela, domaćih sortnih vina, prirodnih sokova i voćnih rakija iz vlastite proizvodnje. Ponuda jela i pića nudi se u drvenom objektu restorana, adaptiranim i opremljenim u etno stilu. Dvije odvojene dvorane (etno i staklena), svaka s kapacitetom 70 sjedećih mjesta i velikom natkrivenom terasom pružaju ugodnu atmosferu za vesela druženja. Uz objekte organizirana su dva velika parkirališta, te okretište za autobuse.

(<http://www.turizam-vzz.hr/smje%C5%A1taj-i-ponuda/seoska-doma%C4%87instva/seosko-doma%C4%87instvo-gre%C5%A1na-pilnica.html>)

Slika 4-15. Grešna pilnica

Izvor: <http://www.ruralna.hr/?page=client&id=526>

Agroturizam Mofardin

“NEMA STRESA” – moto je kuće Mofardin i upravo će Vas tako dočekati Luisa i Roberto u svojoj kamenoj kući okruženoj spokojem prirode, nadomak mora. Konoba Mofardin nudi istarske specijalitete kao janjetinu, jarića, odojka pripremljene na ognjištu i ispod tradicionalne čripnje. Ovdje možete uživati u dobrom istarskom pršutu i ovčjem siru, okusiti domaću tjesteninu – fuže s kokošnjim umakom ili rajčicom, različite juhe, povrće i, naravno, svježnu ribu vrijednih rovinjskih ribolovaca. Vino i rakije pripremljene s voćem i lokalnim travama pretvorit će susrete za stolom u veselje i feštu tokom kojih se s lakoćom rađaju nova prijateljstva. Nedaleko od kuće otvara se prekrasno more, poznato po bistrim dubinama i čistim plažama okružene borovom i hrastovom šumom. U blizini su Rovinj, Bale i Pula čije vas čarobne uličice vode uz kamene kuće, sve do crkvice, galerija, velikih i malih luka i slikovitih tržnica, uz svjedočanstva o bogatoj povijesti Istre.

(<https://preporuka.hr/grad/rovinj-rovigno/agroturizam-mofardin-rovinj/>)

Slika 4-16. Agroturizam Mofardin

Izvor: <http://www.mofardin.hr/index.php/gallery>

Seosko imanje Zlatni klas Otrovanec

Osim uobičajene ponude gotovo svakog restorana ovdje može okusiti “kuhinja naših predaka” čime su gosti posebno zadovoljni. Restoran svojom ponudom daje prednost zdravoj domaćoj i vegetarijanskoj prehrani. Posebno se njeguje ponudu starih sad već gotovo izgubljenih jela, sa naglaskom na domaćoj autohtonoj kuhinji. Restoran sadrži dvije sale za ručkove, jednu kapaciteta do 50 osoba te druga kapaciteta do 270 osoba. Neka od starih domaćih jela u ponudi: žganci, prežgane juhe, kukuruzne, ječmene i prosene kaše, posebno oduševljenje izazivaju jela pripremljena od koprive, bundeve ili čička, ljekovitog bilja uopće, te domaći kruh od žitarica izmljevenih na starinskom malenom kućnom mlinu. što mu i daje posve specifičan okus. U okruženju idiličnog seoskog dvorišta domaćini će ih upoznati i sa starim zanatima i običajima poput mljevenja žita na ručnom žrvnju, tkanjem na tkalačkom stanu, pečenjem kruha u staroj krušnoj peći, potkivanjem konja u starinskoj kovačnici. Djeca će se zabavljati igrama kojima su se igrali njihovi djedovi i bake dok su i sami bili djeca. U dvorištu djecu očekuje kućica na drvetu, starinski auto, ljuljačke, stolni tenis, prostrana livada i veliki voćnjak za igru i trčanje, te romantično jezerce - ribnjak. Desetak rasnih konja pruža im užitek vožnje u kočiji i škole jahanja. Imanje je ograđeno i potpuno sigurno za bezbrižan boravak i zabavu. Za odrasle se nude izleti u sličnom aranžmanu pri čemu mogu uživati u vožnji kočijom ili jahanju po stazama imanja, kroz voćnjake i uz ribnjak, drevnom rimskom cestom kroz polja, po bilogorskim brežuljcima i njihovim vinogradima do jedne malene podravske kleti. Ovi izleti ostavljaju dojam oduševljenja na posjetioce jer su izvedeni u piknik stilu, začinjeni originalnom podravskom kuhinjom i vinima upravo tih bilogorskih brežuljaka i vinograda kroz koje se prolazi kočijama ili jašući na konjima.

<http://www.poslovnih.hr/hrvatska/zlatni-klas-otrovanec-stara-domaca-jela-i-ljepote-starih-obicaja-272142>

Slika 4-17. Kočija na imanju

Slika 4-18. Seosko imanje Zlatni klas

Izvor: <http://www.zlatni-klas.hr/galerija-fotografija/>

Dravska iža u Križnici

Imanje Dravska iža je i restoran, caffè bar, prenoćište i rekreacijski centar. Restoran je poznat po pripremi jela od svježe ulovljene dravske ribe (fiš paprikaš, pečena riba, šaran s rašalja) ali i sve druge vrste jela. Možete naručiti razna jela od divljači (srneći paprikaš, jela od divljih pataka, fazana, jarebica), od svih vrsta mesa (janjetina, prasetina, govedina). Uz to ćete dobiti kruh iz krušne peći i za desert domaće kolače. I sve to pripremljeno od svježih namjernica iz vlastitog uzgoja. Poslije ćete to sve zaliti odličnim podravskim vinima.

(<http://www.nippyadventures.com/dravska-iza-kriznici/>)

Slika 4-19. Dravska iža

Izvor: http://dravskaiza.com.hr/?page_id=53

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo konoba Antunović smjestilo se na prekrasnom hrvatskom poluotoku Pelješcu koji se nalazi na jugu Hrvatske, u Dubrovačko - neretvanskoj županiji. Veliki broj sunčanih dana obasjava ovo gospodarstvo koje službeno krasi pelješko područje već deset godina te iz godine u godinu sve više širi svoju djelatnost. Dražesna farma i konoba Antunović nalazi se točno u srcu Pelješca, u malom mjestu Kuna.

To mjesto se izdiglo se među vinogradima i maslinicima, na zelenim proplancima, nedaleko od vale Crkvice koja je nekad bila polazišna točka puta vina. (<http://opgantunovic.hr/kontakt/>)

Slika 4-20. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo konoba Antunović

Izvor: <http://ruralna.hr/?page=client&id=164>

Ruralna kuća za odmor "Bilogorska čarolija"

Seoska kućica u srcu Bjelovarsko-bilogorske županije, desetak kilometara od Bjelovara, na brežuljkastom području u okruženju bilogorskih šuma i vinograda. Prigodna za vikend odmore, izletnike, planinare i obitelji. Pored nje nalazi se imanje s konjima (mogućnost jahanja i druženja sa životinjama).

(<http://turizam-bilogorabjelovar.com.hr/smjestaj/nocenje/ruralna-kuca-za-odmor-bilogorska-carolija>)

Slika 4-21/4-22. Ruralna kuća za odmor "Bilogorska čarolija"

Izvor: <http://turizam-bilogorabjelovar.com.hr/smjestaj/nocenje/ruralna-kuca-za-odmor-bilogorska-carolija>

Primjeri loše prakse nisu pronađeni.

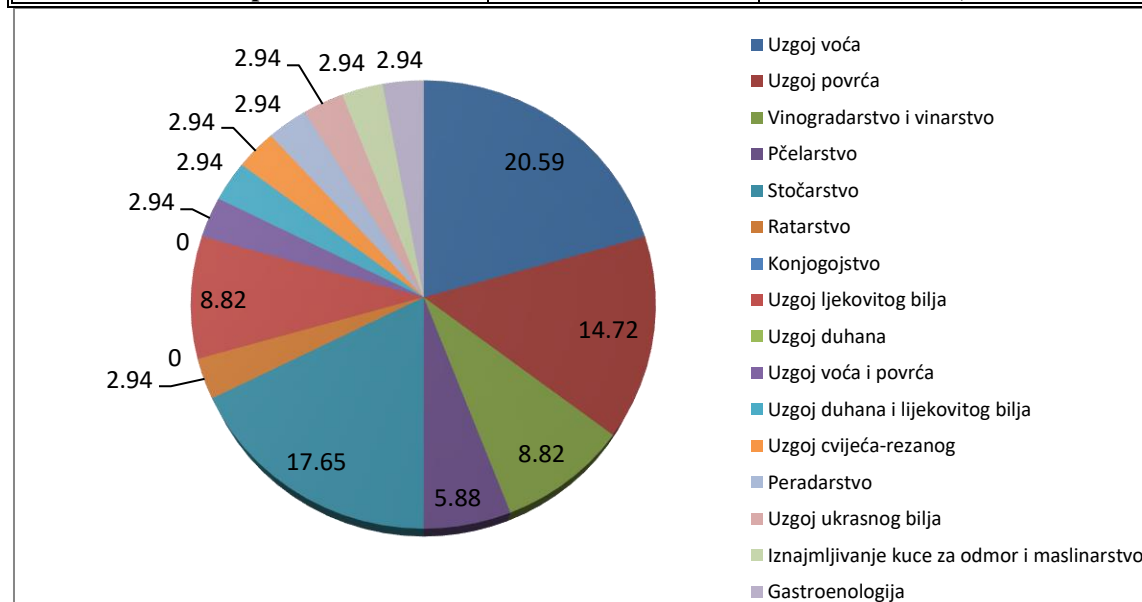
5. ISTRAŽIVANJE SVIJESTI OPG-a O MOGUĆNOSTIMA FINANCIRANJA TURISTIČKIH AKTIVNOSTI

Istraživanje je provedeno putem društvene mreže Facebook. Istraživanju se odazvalo ukupno 34 OPG-a s područja Republike Hrvatske.

1. Kojom djelatnošću se bavi Vaš OPG?

Tablica i grafikon 1. Vrste djelatnosti kojima se bave ispitanici

Djelatnost	Broj OPG-ova	Postotak
Uzgoj voća	7	20,59
Uzgoj povrća	5	14,72
Vinogradarstvo i vinarstvo	3	8,82
Pčelarstvo	2	5,88
Stočarstvo	6	17,65
Ratarstvo	1	2,94
Konjogojstvo	0	0
Uzgoj ljekovitog bilja	3	8,82
Uzgoj duhana	0	0
Uzgoj voća i povrća	1	2,94
Uzgoj duhana i ljekovitog bilja	1	2,94
Uzgoj cvijeća-rezanog	1	2,94
Peradarstvo	1	2,94
Uzgoj ukrasnog bilja	1	2,94
Iznajmljivanje kuće za odmor i maslinarstvo	1	2,94
Gastroenologija	1	2,94
Ukupno	34	100,00

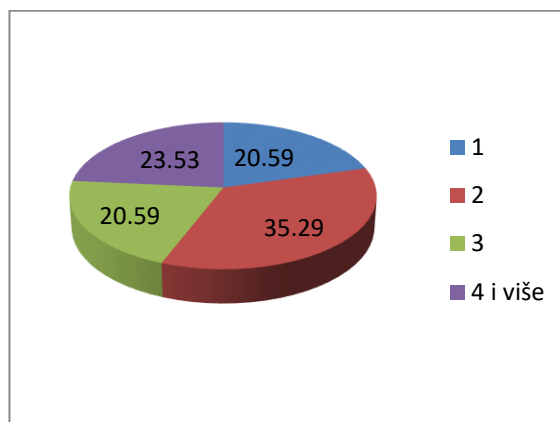
Izvor: autor

U istraživanju je sudjelovalo 34 OPG-a koja obuhvaćaju širok spektar djelatnosti i uzgoja.

2. Koliko članova ima Vaš OPG?

Tablica i grafikon 2. Broj članova obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Broj članova OPG-a	Broj OPG-a	Postotak
1	7	20,59
2	12	35,29
3	7	20,59
4 i više	8	23,53
Ukupno	34	100,00

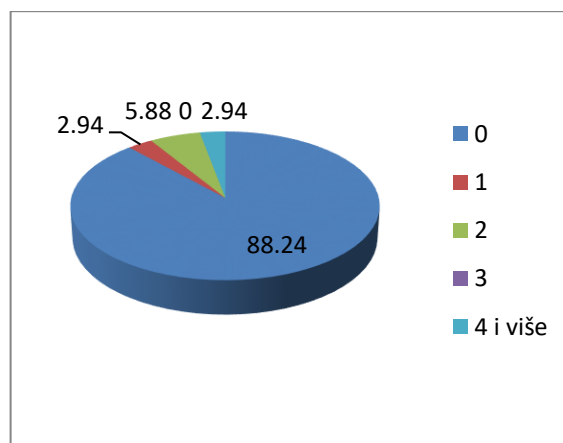
Izvor: autor

Broj članova OPG-a je raznolik i podjednako zastupljen od 1-4 i više, što je vidljivo iz postotaka, dok je broj zaposlenih koji nisu članovi obitelji veoma malen i iznosi tek neznatnih 11,76%.

3. Koliko je zaposlenih osoba na Vašem OPG-u (izuzev članova obitelji)?

Tablica i grafikon 3. Broj zaposlenih osoba na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu

Broj zaposlenih na OPG-u	Broj OPG-a	Postotak
0	30	88,24
1	1	2,94
2	2	5,88
3	0	0
4 i više	1	2,94
Ukupno	34	100,00

Izvor: autor

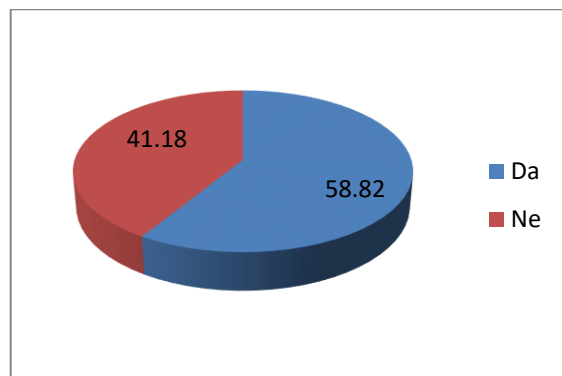
Tablica i grafikon broj 3 nam pokazuju izuzetno mali broj zaposlenih osoba na obiteljsko poljoprivrednim gospodarstvima (izuzev članova obitelji), a koji sve zajedno iznosi 11,76%.

4. Smatrate li da bi se u Vašoj bližoj budućnosti mogli baviti nekim oblikom ruralnog turizma prihvat gostiju na Vašem OPG-u u smislu noćenja, posluživanja domaće hrane, jednodnevnih izleta, kušaonice vina, kušaonice meda i sl.) kao dopunskom djelatnosti Vašem OPG-u?

Tablica i grafikon 4. Interes OPG-a za bavljenje ruralnim turizmom

Odgovor	Broj OPG-ova	Postotak
Da	20	58,82
Ne	14	41,18
Ukupno	34	100,00

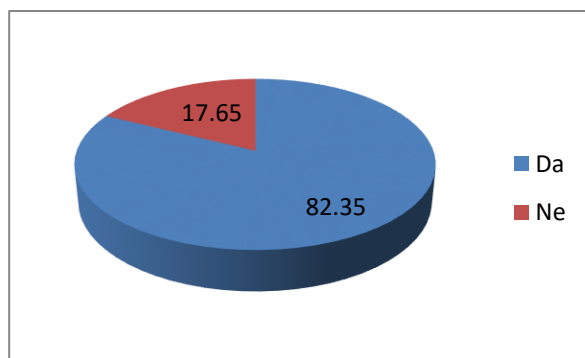
Izvor: autor

Čak 58,82% OPG-a smatra da bi se u skorijoj budućnosti mogli baviti nekim oblikom ruralnog turizma, bilo da se radi o ugošćivanju na svom imanju, bilo o uređenju kušaonica ili izletišta, dok 41,18% za to nema interesa, uvjeta ili mogućnosti.

5. Imate li saznanja da biste pokretanjem takvog projekta mogli povući bespovratna sredstva iz fondova EU?

Tablica i grafikon 5. Informiranost ispitanika o bespovratnim sredstvima fondova EU

Odgovor	Broj OPG-ova	Postotak
Da	28	82,35
Ne	6	17,65
Ukupno	34	100,00

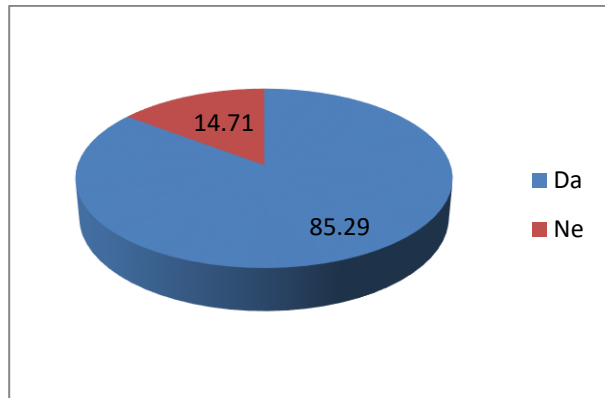
Izvor: autor

Zanimljivo je da čak 82,35% ispitanika zna da bi pokretanjem takvog projekta moglo povući bespovratna sredstva iz fondova EU.

6. Jeste li se do sada već informirali o dobivanju bespovratnih sredstava iz fondova EU?

Tablica i grafikon 6. Informiranost ispitanika o dobivanju bespovratnih sredstava iz EU

Odgovor	Broj OPG-ova	Postotak
Da	29	85,29
Ne	5	14,71
Ukupno	34	100,00

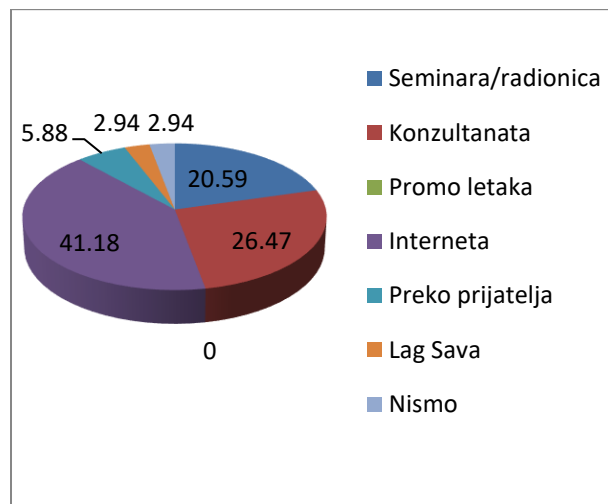
Izvor: autor

Tablica i grafikon broj 6 nam govore da se 85,29% ispitanika informiralo o dobivanju bespovratnih sredstava iz fondova EU.

7. Ukoliko ste se već ranije informirali, to je bilo putem:

Tablica i grafikon 7. Izvor informiranja ispitanika

Informacije putem	Broj OPG-ova	Postotak
Seminara/radionica	7	20,59
Konzultanata	9	26,47
Promo letaka	0	0
Interneta	14	41,18
Preko prijatelja	2	5,88
Lag Sava	1	2,94
Nismo	1	2,94
Ukupno	34	100,00

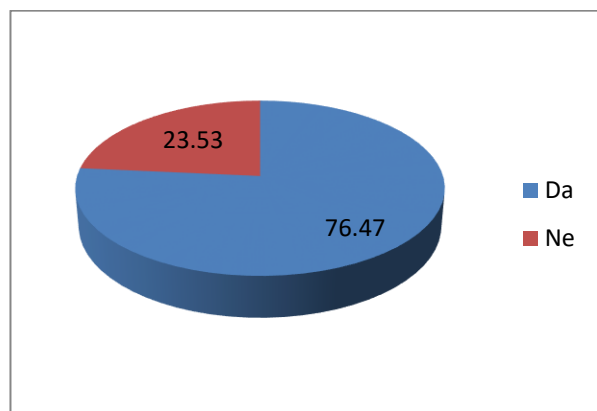
Izvor: autor

Postotak koji se informirao o bespovratnim sredstvima iz fondova EU odradio je to preko seminara/radionica, konzultanata, prijatelja, lag-ova, a najviše, čak 41,18% preko interneta, što nam ujedno govori o snazi tog medija.

8. Biste li pokretanjem takvog projekta zaposlili dodatnog radnika/e?

Tablica i grafikon 8. Zapošljavanje dodatnih radnika na projektu prema mišljenju ispitanika

Odgovor	Broj OPG-ova	Postotak
Da	26	76,47
Ne	8	23,53
Ukupno	34	100,00

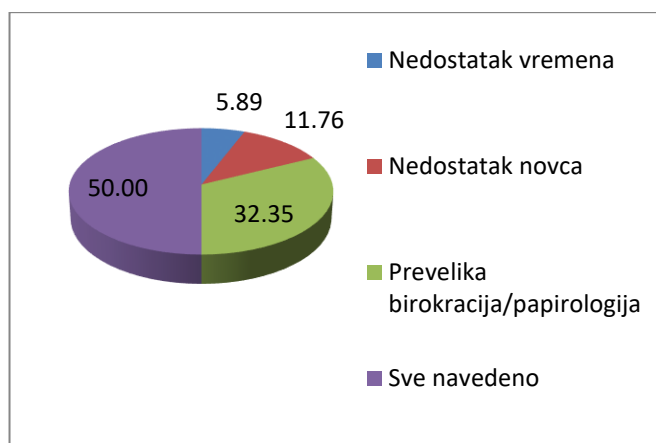
Izvor: autor

76,47% bi pri pokretanju takvog projekta zaposlilo dodatne radnike, što je iznimno važan podatak, jer on izravno utječe na smanjenje nezaposlenosti, te jačanje ekonomske i gospodarske situacije u zemlji.

9. Što je prema Vama najograničavajući faktor za ulazak u takav projekt?

Tablica i grafikon 9. Ograničavajući faktori ulaska u projekt

Odgovor	Broj OPG-ova	Postotak
Nedostatak vremena	2	5,89
Nedostatak novca	4	11,76
Prevelika birokracija/papirologija	11	32,35
Sve navedeno	17	50,00
Ukupno	34	100,00

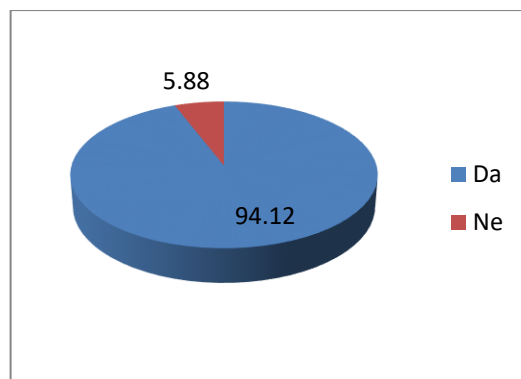
Izvor: autor

Pitanje vezano uz najograničavajući faktor za ulazak u takav projekt podijelio je mišljenja, no najmanji dio 5,89% navelo je nedostatak vremena, 11,76% nedostatak novca, 32,35% kao problem je istaknulo preveliku birokraciju/papirologiju, dok je čak 50% kao odgovor navelo sve navedeno.

10. Smatrate li da bi u slučaju da se odlučite za bavljenje ruralnim turizmom to pomoglo Vašem OPG-u (bolja prodaja ili plasman proizvoda koje proizvodite ili poboljšanje djelatnosti), te doprinijelo razvoju Vašeg gospodarstva?

Tablica i grafikon 10. Mišljenje ispitanika o utjecaju projekta na dosadašnje poslovanje

Odgovor	Broj OPG-ova	Postotak
Da	32	94,12
Ne	2	5,88
Ukupno	34	100,00

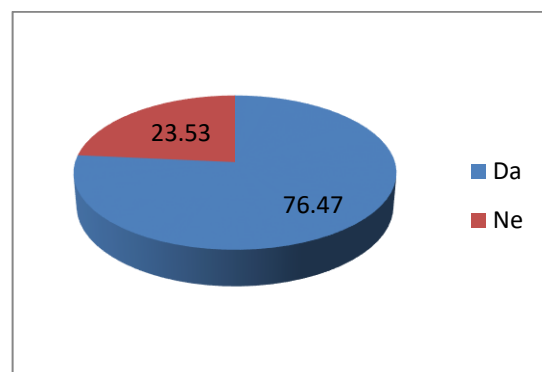
Izvor: autor

Na deseto pitanje smatrate li da bi bavljenje ruralnim turizmom na bilo koji način pridonijelo razvoju OPG-a čak 94,12% ispitanika odgovorilo je potvrdno, što znači da ljudi imaju pozitivna razmišljanja, te bi voljeli poduzimati radnje u tom smjeru.

11. Imate li pozitivno mišljenje o fondovima EU i povlačenju sredstava iz njih na temelju nekog iskustva ili ste čuli za neki primjer (obitelj, susjedi, poznanici)?

Tablica i grafikon 11. Mišljenja ispitanika o fondovima EU

Odgovor	Broj OPG-ova	Postotak
Da	26	76,47
Ne	8	23,53
Ukupno	34	100,00

Izvor: autor

76,47% ispitanika odgovorilo je da preko poznanika, susjeda ili nekih drugih primjera imaju pozitivna iskustva o fondovima EU i povlačenju bespovratnih sredstava iz njih.

6. ZAKLJUČAK

Ruralni turizam u Hrvatskoj spram nekih svjetskih destinacija još je u povojima, a ovo istraživanje je pomoglo da se iznjedre neki zaključci zbog čega je to tako. Ovo istraživanje na malom, ali reprezentativnom uzorku pokazuje da OPG-a imaju sklonosti i interese ka razvoju ruralnog turizma u sklopu svog gospodarstva i dosadašnjeg poslovanja. S obzirom na to da se OPG-i bave širokim spektrom djelatnosti bilo bi raznih smjerova turističkih aktivnosti, te bi se u ponudi našlo ponešto zanimljivog za svakog, pa i najizbirljivijeg putnika namjernika.

Osnove i interes dakle postoje, a valja istaknuti i to da je veliki broj ispitanika već upoznato s uvjetima financiranja i povlačenjem nepovratnih sredstava iz EU. Ono što je zanimljivo je to da ispitanici tumače kako bi pokretanjem takvog jednog širokog projekta zaposlili dodatnu radnu snagu, što bi uvelike utjecalo na smanjenje nezaposlenosti u zemlji, te spriječilo odlazak i migraciju domaćeg stanovništva u strane zemlje na rad, a kasnije indirektno utjecalo na povećanje BDP-a, smanjenje ekonomskog jaza, te jačanja cjelokupnog gospodarstva na državnoj razini.

Pitanje koje se odnosi na ograničavajuće faktore za ulazak u projekt je i ključno pitanje, koje odgovara koji su to razlozi da se razvoj ruralnog turizma u našoj zemlji odvija veoma sporo i nimalo proaktivno. Mišljenja su podijeljena, nedostatak vremena i novca te prevelika borba s nemilosrdnim aparatom birokracije i papirologije, su glavni razlozi nepokretanja bilo kojeg oblika ruralnog turizma na svom gospodarstvu. S obzirom na ovakav trend odgovora, trebalo bi poraditi na smanjenju papirologije obuhvativši sve što je potrebno da bi se odradilo pokretanje projekta na jednom mjestu, te bi se trebalo aktivirati u marketinškom smislu kako bi se što većem broju ljudi približila politika EU fondova, te kako bi im se dopala ideja možebitnog samozapošljavanja, zapošljavanja i ulaska u projekt. S obzirom na to da postoji povjerenje u fondove EU, a sami ispitanici smatraju da bi projekt pomogao razvoju njihovog gospodarstva, te doprinio boljoj prodaji i plasmanu proizvoda koje proizvode, na dobrom smo putu za ostvarenje vrhunskih rezultata.

2011. godine smo ugostili vrhunskog svjetskog kuhara Antoinea Bourdaina, koji je uživajući u predivnoj hrani i vinima na našoj obali izjavio: „jedini razlog zbog kojeg vas još nisu turisti u potpunosti okupirali, je taj, što ni vi sami ne znate što imate!“

Imamo predivnu zemlju koja obiluje silnim bogatstvom od prirodnih blagodati, preko znanja, inteligencije, mašte, kreativnosti, dobrih starih običaja, te hedonističke gastronomije do ljudi, jer oni su ti koji sve to stvaraju, upriličuju i nude, te zasigurno ne postoji čovjek kojeg ne možemo osvojiti s pregršt raznolikosti koje posjedujemo.

LITERATURA

Knjige:

1. Baćac R.: Priručnik za bavljenje seoskim turizmom, Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, 2011. god, Zagreb, str. 45.
2. Belić, M., Georgievski, D.: EU fondovi, Novum, Zagreb, 2009. god., str. 25, 26, 27.
3. Bešlić, B, Copic, M, Kosor, K, Kulakowski, N, Maletić, I, Zrinušić, N.: Upravljanje EU projektima, TIM4PIN d.o.o., Zagreb, 2014., str. 62.
4. Demonja D., Ružić P.: Ruralni turizam u Hrvatskoj, Meridijani, 2010. God, Zagreb, str. 20.
5. Devčić, A., Šostar, M.: Regionalni razvoj i fondovi Europske unije, Požega, 2015 god., str. 138, 139, 140.
6. Ivanović, M.: Ruralni razvoj i procesi tranzicije, Europski horizonti, Osijek, 2008., str. 82.
7. Lo Piparo Liljegren, C, Nappini F.: Vodič kroz fondove Europske unije, ECAS, 2005., str. 148, 149.
8. Maletić, I, Kosor, K, Copic, M, Ivanković Knežević, K, Zrinušić, N, Bešlić, B, Bukovac, S, Kulakowski, N, Karačić, M, Rajaković, M, Tufeklić, M, Petričko, I, Valić, S.: EU projekti, TIM4PIN d.o.o., Zagreb, 2016., str. 32, 33.
9. Petrić, L.: Osnove turizma, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, 1987 god., str. 13 i 14.
10. Salaj, B., Kovač, M., Udruga OPG-a Hrvatske Život, Boj za živo selo, Mate d.o.o., Zagreb, 2017., str. 10.
11. Skvržnjak K., Kantar S., Jerčinović S., Kamenjak D., Ruralni turizam, Denona d.o.o., 2014. god., Zagreb, str.
12. Tufekčić M, Tufekčić, Ž.: EU politike i fondovi 2014-2020, Plavi partner d.o.o., Zagreb, 2013., str. 49, 50.

Internet stranice:

1. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62763> (06.07.2017.)
2. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_68_2066.html (06.07.2017.)
3. <http://www.strukturnifondovi.hr/eu-fondovi> (08.07.2017.)
4. <http://www.poslovni.hr/hrvatska/prvi-hrvatski-kongres-o-ruralnom-turizmu-u-listopadu-na-hvaru-45023> (09.07.2017.)
5. <http://ravidra.hr/odrzan-drugi-hrvatski-kongres-o-ruralnom-turizmu/> (12.07.2017.)
6. <http://konzalting.eu/podmjera-6-2-potporna-ulaganju-u-pokretanje-nepoljoprivrednih-djelatnosti-u-ruralnom-podrucju/> (15.07.2017.)

7. <http://www.eurokonzalting.com/index.php/bespovratna-sredstva-i-krediti/item/388-bespovratna-sredstva-za-podmjeru-6-4-razvoj-nepoljoprivrednih-djelatnosti-u-ruralnim-podrucjima> (17.07.2017.)
8. http://www.academia.edu/9159313/Krajnovic_Cicin_Sain_Predovan_Stratesko_upravljanje_razvojem_ruralnog_turizma (20.07.2017.)
9. <http://www.ruralna.hr/?page=client&id=535> (21.07.2017.)
10. <http://feravino.hr/turizam/> (22.07.2017.)
11. <http://www.acinsalas.com/> (24.07.2017.)
12. <http://www.turizam-vzz.hr/smje%C5%A1taj-i-ponuda/seoska-doma%C4%87instva/seosko-doma%C4%87instvo-gre%C5%A1na-pilnica.html> (25.07.2017.)
13. <https://preporuka.hr/grad/rovinj-rovigno/agroturizam-mofardin-rovinj/> (26.07.2017.)
14. <http://www.poslovni.hr/hrvatska/zlatni-klas-otrovanec-stara-domaca-jela-i-ljepote-starih-obicaja-272142> (27.07.2017.)
15. <http://www.nippyadventures.com/dravska-iza-kriznici/> (28.07.2017.)
16. https://europa.eu/european-union/about-eu/funding-grants_hr (31.07.2017.)
17. <http://opgantunovic.hr/kontakt/> (02.08.2017.)
18. <http://turizam-bilogorabjelovar.com.hr/smjestaj/nocenje/ruralna-kuca-za-odmor-bilogorska-carolija> (10.08.2017.)

POPIS TABLICA

Tablica 4-1. Broj registriranih turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava u razdoblju od 1998. do 2007. Godine

Tablica 4-2. Broj registriranih turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava (TSOG), broj kreveta, usluge prehrane i kušaonice TSOG, po županijama, u 2007. Godini

ISTRAŽIVANJE: tablice i grafikoni

Tablica i grafikon 1. Vrste djelatnosti kojima se bave ispitanici

Tablica i grafikon 2. Broj članova obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Tablica i grafikon 3. Broj zaposlenih osoba na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu

Tablica i grafikon 4. Interes OPG-a za bavljenje ruralnim turizmom

Tablica i grafikon 5. Informiranost ispitanika o bespovratnim sredstvima fondova EU

Tablica i grafikon 6. Informiranost ispitanika o dobivanju bespovratnih sredstava iz EU

Tablica i grafikon 7. Izvor informiranja ispitanika

Tablica i grafikon 8. Zapošljavanje dodatnih radnika na projektu prema mišljenju ispitanika

Tablica i grafikon 9. Ograničavajući faktori ulaska u projekt

Tablica i grafikon 10. Mišljenje ispitanika o utjecaju projekta na dosadašnje poslovanje

Tablica i grafikon 11. Mišljenja ispitanika o fondovima EU

POPIS SLIKA

Slika 2-1. Stanovi - stari temelji obiteljskog gospodarstva

Slika 3-2. "Ivica i Marica" u Karancu najbolje seosko domaćinstvo u Hrvatskoj 2015.

Slika 4-3. Konji u parku prirode Lonjsko polje

Slika 4-4. Štancija Baladur, Istra

Slika 4-5. Agroturizam Fatorić, Istra

Slika 4-6. Istarski kažuni

Slika 4-7.: Broj registriranih TSOG, po županijama, u 2007. godini

Slika 4-8. Starinska kola sa sijenom i bundevama

Slika 4-10. Kuća dide Tunje

Slika 4-11. Starinska spavaća soba

Slika 4-12. Kušaonica Feravino

Slika 4-13. „Dika“ Feravino

Slika 4-14. Acin salaš
Slika 4-15. Grešna pilnica
Slika 4-16. Agroturizam Mofardin
Slika 4-17. Kočija na imanju
Slika 4-18. Seosko imanje Zlatni klas
Slika 4-19. Dravska iža
Slika 4-20. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo konoba Antunović
Slika 4-21/4-22. Ruralna kuća za odmor "Bilogorska čarolija"

POPIS KRATICA

EU – europska unija
UNWTO – svjetska turistička organizacija
CIZA – slovenska nevladina organizacija
TZ – turistička zajednica
PP – park prirode
RH – Republika Hrvatska
ESI – Europski strukturni i investicijski fondovi
VFO – višegodišnji financijski okvir
EPFRR – Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESF – Europski socijalni fond
IPARD - pretpristupni program Europske unije za razdoblje 2007. – 2013.
(eng. Instrument for Precession Assistance)
SAPARD – pretpristupni program Europske unije usmjeren na ruralni razvoj
(engl. Special programme for agriculture and rural development)
OPG – obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PDV – porez na dodanu vrijednost
PUR - projekti ukupnog razvoja
ROP - regionalni operativni program
LAG – lokalna akcijska grupa
ERDF – Europski fond za regionalni razvoj (eng. The European Regional Development Fund)
SRRRH – strategija regionalnog razvoja Hrvatske
TSOG – turistička seljačka obiteljska gospodarstva
BDP – bruto domaći proizvod

ANKETNI UPITNIK

1. Kojom djelatnošću se bavi Vaš OPG?
2. Koliko članova ima Vaš OPG?
3. Koliko je zaposlenih osoba na Vašem OPG-u (izuzev članova obitelji)?
4. Smatrate li da bi se u Vašoj bližoj budućnosti mogli baviti nekim oblikom ruralnog turizma prihvat gostiju na Vašem OPG-u u smislu noćenja, posluživanja domaće hrane, jednodnevnih izleta, kušaonice vina, kušaonice meda i sl.) kao dopunskom djelatnosti Vašem OPG-u?
5. Imate li saznanja da biste pokretanjem takvog projekta mogli povući bespovratna sredstva iz fondova EU?
6. Jeste li se do sada već informirali o dobivanju bespovratnih sredstava iz fondova EU?
7. Ukoliko ste se već ranije informirali, to je bilo putem: seminara, konzultanata, letaka..?
8. Biste li pokretanjem takvog projekta zaposlili dodatnog radnika/e?
9. Što je prema Vama najograničavajući faktor za ulazak u takav projekt?
10. Smatrate li da bi u slučaju da se odlučite za bavljenje ruralnim turizmom to pomoglo Vašem OPG-u (bolja prodaja ili plasman proizvoda koje proizvodite ili poboljšanje djelatnosti), te doprinijelo razvoju Vašeg gospodarstva?
11. Imate li pozitivno mišljenje o fondovima EU i povlačenju sredstava iz njih na temelju nekog iskustva ili ste čuli za neki primjer (obitelj, susjedi, poznanici)?